БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад ҮНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган.

№ 213 (8738)
СЕНТЯБРИИН 9
ВТОРНИК
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

ҮДЭР ҺҮНИГҮЙ ЭРШЭМТЭЙ ГАБШАГАЙГААР АЖАЛЛАЖА, ТАРЯА ХУРЯАЛГА, ТУШААЛГА, ХҮРЭНГЭ ХААЛГАЯА ТҮРГЭДХЭХЭ

★ ★

Ургаса хуряалгаа ойрын үдэрнүүдтэ дүүргэе

...ээ, хүлһэ гаргажа тариһан, ургаһан тарягаа хаһа саг соонь ...ажа шадангүй, гээлтэ хоролтогүүлбэл, «амандаа ороһон хэ... хэлээрээ түлхиһэнтэй» адли, ...айшье, гэмшэлтэйшье ябадал ...ю бшуу.

...нэ хадань олохон совхоз, колхоздай энэ жэлэйнгээ ургасые ...эн хоногто, эрхим шанартай хуряажа абахын түлөө хамсы ...амажа хам ороһон, үдэр һүнэнгүй тэмсэжэ эхилһэн байтиигэһэнэй ашаар түрүү ажа...д таряа хуряалга, тушаалга ...нэ хүрэнгэ хаалгаяа август ...һүүл багта амжалтатайгаар ...

...шээлхэдэ, Бичурын аймагай ...най нэрэмжэтэ хүдөө ажахы артель амяарлан хуряалгол арга болгон, орооһо тарян хуряаха, гүрэндэ худалдаха ...ээ республика дотор түрүүлэн ...эд, хүрэнгын үрэһэ хүсэдөөр ...н байна. Тэрэшэлэн Кударын ...ай Куйбышевай нэрэмжэтэ ...н 1380 гектарай ургасые 8 ...н туршада хадажа, таряа хуряаһан хүдэлмэриие аймаг соогоо ...ража, августын 29-дэ дүүргээ. ...артелиин механизаторнуудай ...габьяата, үнэн сэхэ ажалай ...рэ болоно. Колхозой 2 лафеткын мянга гаран гектар тарягые үсөөхэн хоногто хуряа...дэхэгүй байхадань, комбай...Николай Воробьев, Георгий ба Кожевниковууд гурбан ма...на амяарлан хуряахаар болгоруулаад, сүүдхэ бүри 44—54 ...райхиие хадаба. Хэрбээ при...зургаан комбайндаа тиимэ ...элтэ хэбэл, бүхы тарягаа ...хоног соо хуряажа дүүргэхэ ...ибди гэжэ тэндэхи механиза...уд мэдүүлнэ.

...мэтээр ургасаяа хуряажа ам... колхозуудай тоо үдэр бүри ...болоно. Тэрээнтэй хамта ажа...хатаршалга гаргаһан алдарта ...низаторнуудай, түрүү жолоо...д зэргэ улам үргэдэнэ.

...э зуура зарим колхозууд энэ ...мэрээ ехээр унжагайруулжа .... Ушар шалтагааниинь юуб гэ... тарямиай хүсэд «эдеэшээ...эһэн шалтаг дурдаад, хуряал...гаа хожомдожо эхилһэн, тиихэ ...э амяарлан хадахын орондо, ...комбайндаха гээд, бүтэхэгүй ...оршоролдо ороһон байха юм. ...ло-Кударын, Прибайкальска, ...скын аймагууд эндэ хэлэгдэ...эли тодо гэршэ баримта бо... Сентябриин 5-най байдалаар ...н үзэхэдэ, Байкало-Кударын ...ай XVIII партсъездын нэрэм... колхоз хуряаһан 255 гекта...аа 55-е, «Знамя Октября» кол...ай гектарай 35-ыень; тиихэдэ ...нь бүхы дээрээ хоёр мянга ...гектарайнгаа миил табан зуу... амяарлан хадаһан байгаа. ...э мүнөөшье гээгдэлһээ гараа... Мухи Яруунын, Заиграйн, Түн..., Иволгын болон бусад хэдэн ...удай зарим колхозууд баһал ...нобшоронхой. Хуряагдаһан ...ниинь саг соогоо суглуулагда...агангүй, поли дээрээ удаан хэбтэдэг ушар үзэгдэнэ. Ороохо зөөхэ автомашина, мори унаагай хүсэд хүрэхөөр табигдаагүйһөө, һаатадаг дээрэһээнь, амһартануудай дуталдаһанһаа комбайнуудай бункер дары сүлөөлэгдэнгүй дэмы зогсохо баатай болоно. Тоогуудай бэлэн бэшэ, машина хэрэгсэлнүүдэй һайтар заһагдаагүй байһанһаа боложо, ороохо тарян хаһа соогоо хатаагдан-сэбэрлэгдэнгүй —гутаха, хорохоёо һанана.

Энэ гээгдэл, дутагдалһаа зохихо тобшолол хэжэ, ойрын хэдэхэн хоног соо—уларилай һайн байһан дээрэ—ургаса хуряалгаяа сүм дүүргэхэ шууд хэмжээ абахаар саг тулаа. Үдэр, час, минута бүхэниие зүбөөр хэрэглэн, хуряалгын фронт дээрэ хамаг хүсэеэ элсүүлжэ, эрид хубилалта туйлая.

Лафетнэ жатка, комбайн болон ондоошье машинануудай эбдэрээ һаа, тэрэ дары, байра дээрэнь заһабарилхын тула совхоз, колхозуудай инженер- механигууд зэбсэг түгэс зэһэжэ, поли дээрэ хододоо бэлэн байха ёһотой. МТС, РТС-үүдэй мэргэжэлтэд хажуу тээһээнь хараад һуунгүй, зохихо туһаламжа һаадгүй түргөөр үзүүлхэ зэргэтэй.

Туһалхаяа ерэһэн хүдэлмэришэд, алба хаагшад, студентнэрэй ажалые зүбөөр эмхидхэжэ, һайнаар хүдэлгэхэ, шухала юумээр хангаха гээшэ совхоз, колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, бригадирнуудай арюун уялга болоно.

Таряа амяарлан хуряалга, зөөлгын шалгармал арга методүүдые шадамар бэрхээр хэрэглэдэг түрүү механизаторнууд, шофернуудай жэшээе колхоз, совхоз, бригада, агрегат бүхэндэ дэлгэрүүлхэ зорилгоор социалистическэ мүрысөө хаа хаанагүй эмхидхэхэ, эрхимүүдые урмашуулха, гээгдэгшэдые шамдуулха шухала. Ургаса хуряагшадай дунда ябуулдаг культурна хүдэлмэрээ бүри тодорхой, бүри һонирхолтой болгохо, хүдэлжэ байһан хүнүүдые умда хоолоор, ондоошье шухала зүйлнүүдээр, машинануудта хэрэгтэй уһа, горючи ба түрхихэ тоһоор гаһалдуулангүй хангаха.

Ороохо тарянай хэр гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряагдажа байһые саг үргэлжэ хинан шалгаха рейдын бригаданууд эмхидхэгдэхэ ёһотой.

Коммунистнууд болон комсомолшууд! Ургасаяа хаһа болзор соонь, зааханшье хоролтогүйгөөр хуряажа абаха хэрэгэй шиидхэгдэжэ байһан газарта—поли дээрэ габьяа гарган ажаллажа, эрхим жэшээ харуулыт, түрүү үүргэеэ дүүргыт!

Совхоз, колхозуудай партийна организацинууд, дирекци болон правленинүүд таряа хуряалга, тушаалга, хүрэнгэ хаалгын талаар тохёолдоһон таһалдал, дутагдалые тон һаяар усадхахын тула тодорхой хэмжээ абыт.

Республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд энэ жэлэйнгээ экзамениие эрхим һайнаар барижа, амжалтаяа арьбадхахань дамжаггүй.

Нүхэд механизаторнууд! Үнэн бэеэ бэелжэ, үндэр бүтээсэ туйлажа, баатар солоёо дуудуулыт!

★ ★

Түрүү агрегадууд

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо таряа хуряалга түлэг дундаа ябажа, дүүрэхэ тээшээ дүтэлэнхэй. Колхозой механизаторнууд, үргэн ниитэ колхознигууд ехэнхи тарягаа амяарлан хуряахын түлөө түрүүшын үдэрһөө эхилэн, забда залигүйгөөр ажаллана. Таряа хадалга, хуряалга дээрэ артелиин механизаторнууд Григорий Бальжиров, Баяр Хабтагаев, Ланзад Доржиев гэгшэд бүгэдэндэ жэшээ харуулна.

Залуу механизатор Борис Хобраковой даадаг лафетнэ жаткын агрегадайхид үдэр бүри 30—35 гектар таряа амяарлан хадана. Энэ агрегадын тракторист Григорий Бальжиров машинаяа нэгэшье һаадгүйгөөр хүдэлгэдэг. Тиигэжэ нүхэр Хобраковой агрегадайхид бүхыдөө 500 гаран гектар таряа амяарлан хаданхай.

Далай Будаев, Цыремпил Сыбхелеевэй агрегадынхид үдэртөө 30 гектараа баһал алданагүй. Комбайнернууд Баяр Хабтагаев, Ланзад Доржиев, Санжи Цыренов гэгшэд хадаһан таряа суглуулха, хуряахадаа даабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэнэ.

О. Намжилон.

Курумкан.

Мүрысөөн ажаллана

Баруун Хүнтэйн үргэн талада тариgдаһан тарян аяар холоһоо халюуран долгилжо харагдана. Эндэ ургаса хуряалгын халуун хаһа түлэг дундаа.

Эндэхи Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тракторно-тарян ажалай бригадын гэшүүд боломоор газартань амяарлан хуряалгые үргэнөөр хэрэглэнэ. Жэшээлхэдэ, энэ бригадада байһан 3 лафетнэ жатка хамта дээрээ 600-гаад гектар таряа хадаад, тэрэнэйнгээ 500 гараниень суглуулан сохёод байна. Лафетнэ жаткын машинистнууд нүхэд Тавриз Загрутдинов, Ринчин Очиров гэгшэд агрегадайнгаа хүдэлмэри зүбөөр эмхидхэн, трактор, машинаяа һаадгүй, бүтээсэ ехэтэйгээр ябуулна. Тэдэнэр үдэртөө тус бүриин 25—30 гектар таряа амяарлан хадана.

Лафетнэ жаткануудһаа гадна, тарья хуряалгада 5 комбайн, тэрэ тоодо «С-6» маркын 4 комбайн, нэгэ самоходно комбайн табигданхай. Түрүү комбайнернууд Бошигто Будаев, Батор Зурлов, Дугар Очиров гэгшэд оролдосотойгоор ажаллажа, үдэр бүриингөө даабариие үлүүлэн дүүргэнэ.

—Энэ үедэ таряа хуряалгын амжалта бидэнэр, механизаторнуудһаа, горьтойгоор дулдыдаха байна. Тиимэһээ һайнаар ургаһан тарягаа богони болзорто хуряажа абахын тулада хүсэ шадалаа гамнангүй ажаллахабди,—гэжэ түрүү комбайнер Сунгат Ахмадуллин зугаална.

Энэ нүхэрнай харюусалгата ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэжэ ябадаг үнинэй дүршэлтэй комбайнер юм. Мүнөө нүхэр Ахмадуллин хадагдаһан тарья суглуулхадаа, үдэрэйнгөө даабариие 200—250 процент хүрэтэр дүүргэнэ.

Тэрэшэлэн трактористнууд Владимир Эрдынеев, Иван Добрецкий, Николай Белокопытов болон бусад машинаяа һаадгүйгөөр ябуулна.

Өөһэдын машина, техникэтэй болоһон колхозой механизаторнууд, колхознигууд түрүүшын хабарай тарилгые богони болзорто, хэзээ хэзээнэйхиһээ эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ, КПСС-эй айкомой, аймгүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн байгаа. Ороохо тарянайнгаа ургасын хойноһоо харууһалга хаһа саг соонь һайнаар хэһэн байна. Эдэ бүгэдын ашаар тэндэ тарянай ургаса үдхэн, үндэрөөршье ургаа. Гектар бүриин сохом 10-аад центнер тарян абтахаар багсаагдана. Илангаяа Чингалжан нютагта тариgдаһан яарсын ургаса һайн.

— Эндэ гектар бүриин лаб 15—20 центнер ургаса абтаха,—гэжэ колхознигууд урма баяртайгаар хөөрэлдэнэ.

Тарья хуряалгада ябагшадай дунда социалистическэ мүрысөөн эмхидхэгдэжэ, тракторист, комбайнер бүхэн тус тустаа тусхай даабаринуудые абаһан байна. Үдэр бүри даабаряа үлүүлэн дүүргэһэн механизаторнуудта, тоог дээрэ ажаллаһан колхознигуудта, мүн комбайнһаа тарья шэрэхэдээ шалгарһан жолоошодто нэмэлтэ түлбэри болгон мүнгэн шан тогтоогдонхой. Ажалайнь дүн арба хоноод лэ согсологдоно.

Колхозой механизаторнууд тарягаа богони болзорто хадажа, гүрэндэ худалдаха түсэбөө сентябриин 10 болотор дүүргэхээр шиидээ. Мүнөө Хилганын «Заготзерногой» пунктда 350-яад центнер һайн шанартай тарян худалдагдаад байнхай.

—Иимэ һайхан, сэбэр тарья 4—5 жэлэй хараагүйб,—гэжэ Хилганын «Заготзерногой» пунктые даагша нүхэр Манзырев баяртайгаар хөөрэнэ.

Иигэжэ хүнтэйнхид ургаһан тарягаа хоролтодо оруулангүй, хаһа болзортонь хуряажа абахын түлөө шармайн оролдоно.

Б. Цыремпилов.

Баргажан.

★ ★

Тарягаа гээлтэ хоролтодо оруулна

Мүнөө жэлдэ Мухаршэбэрэй аймагай колхозууд тарья хуряалгада урда жэлэйхиһээ эртэ ороо. Август һарада бороо хура багатай байжа, аймагай олон колхозууд хадалгаяа барагсаан дүүргэбэ.

Жэшээнь, Калининай нэрэмжэтэ колхоз аймаг соогоо түрүүлэн тарягаа хуряажа дүүргээ. Эндэ хүдэлмэриин 14 үдэр соо хамта 1300 гаран гектарта ороохо тарян хуряагдаһан байха юм. Ажалай халуун үедэ механизаторнууд нүхэд Иван Ласточкин, Петр Калашников, Тимофей Овчинников гэгшэдэй агрегадууд ажалай үндэр бүтээсэ туйлаа.

Мүнөө энэ колхоз 900 шахуу центнер тарья гүрэндэ тушаагаад, 3 мянга гаран центнер эрхим сортын үрэһэ хүрэнгэ хаагаад байна.

Тиихэдэ «Дружба», «Ошон», «Үнэн» колхозууд тарья хуряалгаяа дүүргүүтэй байнхай.

Мухаршэбэрэйхид тарья хуряалгаар республика дотороо түрүү зэргэдэ ябалсана, гэбэшье, аймагай зарим колхозууд хуряалгын хүдэлмэриие унжагайруулжа, болзорһоонь үнгэргэжэ байна. Иигэжэ тарян ехэ гээлтэ хоролтодо ороно. Жэшээлхэдэ, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр П. Семенов, агрономынь нүхэр В. Сабылин) сентябриин 4-нэй байдалаар 3500 га ороохо тарянай оройдоол 1620 гектарынь хуряагдаа.

—Тарья хуряалгаяа хэзээ дүүргэхээ байнабга?—гэжэ колхозой агроном нүхэр Сабылинһаа асуухада:—Сентябриин 10 болотор дүүргэхээр түсэблэһэн байгаабди. Теэд һаянай бороо хуратай байжа, ажалымнай һаатуулба. Энэ болзор соогоо хуряалгаяа дүүргэжэ шадахагүймнай,—гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Колхоз техникэ зэмсэгүүдээр олон аад, тэрэнээ зүбөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэжэ шадангүй, ажал хүдэлмэрээ унжагайруулжа байна бшуу. Эндэ 15 комбайн хүдэлнэ. Эдэ комбайнуудаар сүүдхэдээ адагынь 150—200 гектар тарья хуряахаар байгаа. Теэд машина, техникэнь дүүрэн хүсөөрөө ашаглагданагүй. Энээниие баримталан хэлээ һаа, колхоз һүүлэй 8 үдэрэй туршада оройдоол 700 гектарта хуряалга хээ. Тиихэдэ сүүдхэ соо 100 гаран гектар хуряагдаһан болоно.

Амяарлан хуряалга эндэ тоогдоногүй. Бүхыдөө 930 гектар тарян хадагдажа, сохигдоо юм. Мүнөө комбайнуудынь сэхэ хуряалгада табигданхай.

—Дахин амяарлан хуряахагүйбди. Бүхы полинуудаймнай тарян эдеэшэжэ, комбайнаар сэхэ хадагдажа байна,—гэжэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд мэдүүлнэ.

Колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй иигэжэ мэдүүлдэгынь гайхалтай. Таряае амяарлан хуряаха гээшэмнай хэзээшье һайн түрүү арга гэжэ тодороо ха юм. Гансал энэ арга хэрэглэһэнэйнгээ ашаар колхозууд тарянай гээлтэ хоролтые бага болгоно. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз амяарлан хуряалгые үргэнөөр ябуулха аргатайшье һаа, гансал түрүү аргые тоонгүй байһаар хайран сагаа үнгэргөөд, тарягаа сэхэ комбайнаар хадажа, ехэ гээлтэ хоролто хэжэ байна.

Мүнөө колхозой поли дээрэ 1100 гектар эдеэгээ хүсэшэһэн аржагар шара шэниисэ үшөө, хадагдаагүй һайража, узууртаа байһаар. Колхозой агрономой хэлэдэгээр, энэнь үрэһэ хүрэнгын тарян юм.

Тиигээдшье хадагдажа байһан тараниинь тон ехээр гээлтэдэ ороно. Зарим газартаа тарян бороодо, һалхинда сохиоулжа газартаа хэбтэшэнхэй. Хадажа байһан комбайнуудай хажуурай эшэдэ залаанууд олоороо таһаржа гээгдэнэ. Зарим газарта дүрбэлжэн метр талмайда 30—40 колос таһаржа унаһан байха юм. Бодожо үзэхэдэ, гектар бүриин 30—40 килограмм тарян гээгдэнэ. Хэрбээ эдэ полинуудай тарян саг болзор соогоо лафетнэ жаткаар хадагдаад, мүнөө суглуулан сохигдожо байгаа һаа, нимэ гээлтэ хоролтодо орохогүй байгаа.

Үрэһэ хүрэнгэ хаалга мүн лэ аали нобшоор ябуулагдана. Колхоз 900 центнер үрэһэ бэлдэжэ абаха түсэбтэй. Мүнөө 1500 центнер үрэһэнэй тарян бии болоһон аад, тэрэнь нэгэшье дахин сэбэрлэгдээгүй, комбайнай бункерһаа асарагдаһан зангаараа хэбтэнэ. Гадна, гүрэндэ тарья худалдалга дүүрээгүй байһаар. Хамта 6600 центнер тарья худалдахын орондо 4100 центнер тушаагдаа.

Бригадануудай тоогууд дээрэ ажалынь муугаар эмхидхэгдэнэ. Ажаллаха хүнүүд тэндэнь үсөөн. Механизмуудынь бултадаа хүдэлгэгдэнэгүй. Гурбадахи, дүрбэдэхи бригадын тоогууд дээрэ тарья сэбэрлэхэ «ОС-7-3» машина бии юм. Тэдэнь мүнөө болотор тодхогдожо табигдаагүй байна.

Сэбэрлэгдэхэ тарян тоог дээрэ ехээр сугларшанхай. Бүхыдөө 4—5 мянган центнер болохоор ха. Тарянай саг соогоо сэбэрлэгдэдэггүйһөө боложо, зарим обоохойнуудынь дороһоо халажа, гутажа байна.

Колхозой правлени, партийна организаци тарья хуряалгын үедэ ажалаа һулаар хүтэлбэрилнэ. Социалистическэ мүрысөөн миил ёһо тэдыгээр үнгэргэгдэнэ. Ажалшадай хэжэ байһан хүдэлмэриин дүн үдэр бүри гаргагдажа, хүн бүхэндэ дуулгагданагүй.

Гэбэшье, гансахан Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз гээгдэлдэ оронхой бэшэ, мүн «Победа», «Искра» болон бусад колхозуудай полинууд дээрэ ехэ тарян хуряагдаагүй байһаар. Мүн олон колхозууд гүрэндэ тарья тушаалгаяа удааруулна. Тиимэһээ аймагай партийна, советскэ органууд тарья хуряалгые, гүрэндэ тарья худалдалгые түргэдхэхэ тушаа дары хэмжээ абаха зэргэтэй.

Т. Гармаев, манай корр.

Бурядай АССР-эй уранзохёолшодой гурбадахи съезд нээгдэбэ

...ай АССР-эй уранзохёолшо...лжээтэ гурбадахи съезд үсэ... Улан-Удэдэ нээгдэбэ. Буря...шамад уранзохёолшо Хоца ...раев нээлтэ үгэ хэлээ.

...д дээрэ иимэ асуудалнууд ...дэхээр баталагдаба: 1. Бурят ...ратурын байдал ба зорилго ...тухай; 2. Шалгалтын комис...лидхэл; 3. Бурядай уранзо...шодой Союзай правлениие ...ага; 4. Шалгалтын комиссиие ...ага; 5. РСФСР-эй уранзохёол... түрүүшын съездэ хабаадагшадые һунгалга.

...рядай уранзохёолшодой Союзай правлениин түрүүлэгшэ Намбалдано нэгэдэхи асуудалаар ...эл хэбэ.

...эйүү республикануудай уранзохёолшодой союзуудһаа, тус тус ...зохёолшодһоо ерэһэн амаршалгын телеграммануудай уншагдаһанай һүүлээр элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ эхилбэ.

РСФСР-эй уранзохёолшодой Эмхидхэлэй комитедһээ ерэһэн түлөөлэгшэд: Татарай АССР-эй СП-гэй правлениин түрүүлэгшэ, Сталинска шангай лауреат, «Нэрэ хүндэ» гэжэ романай автор Гумер Баширов, мэдээжэ уранзохёолшо, хэдэн романай автор Дмитрий Нагишкин, «Ангара» гэжэ суута романай автор Франц Таурин, критик Бальчин-Мазаев, МНР-һээ ерэһэн Монголой уранзохёолшодой союзай харюусалгатай секретарь, элитэ поэт нүхэр Тарва, Калмыгай АССР-һээ ерэһэн элитэ поэт Арсен Сусеев, Иркутскһаа ерэһэн прозаик Г. Ф. Кунгуров, Яхадай элитэ ехэ поэт Серафим Элляй, Туваһаа ерэһэн поэт О. Х. Саган Оол гэгшэд съездэ хабаадана.

Мүнөөдэр съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлжэ байна.

Курумканай аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо комбайнер Жаргал Гармаевай агрегат тарья суглуулан сохиходоо үндэр бүтээсэ туйлана. Энэ агрегадайхид үдэртөө 15 га суглуулан сохихо аад, 25 гектар хүргэнэ. Зураг дээрэ: (зүүн гарһаа) 1. Нүхэр Гармаевай агрегат тарья суглуулан сохижо байна. 2. Комбайнер Ж. Гармаев штурвальщик У. Дылыков хоёр ажаллажа ябана.

З. Веснинагай фото.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Партийна гэгээрэлэй һуралсалда бэлэн болоҗо байнабди

Аймагай колхозуудаар болон промышленна предприятинуудаар, эмхи зургаануудаар, мүн хониной совхоздо коммунистнуудай, комсомолшуудай, тэрэшэлэн партийна бэшэ эдэбхитэдэй һуралсаха политическэ һургуулинууд, кружогууд болон семинарнууд эмхидхэгдэжэ байна. Эдэ үдэрнүүдтэ энэ шухала хүдэлмэри дүүрэхэнь.

Партийна гэгээрэлэй һуралсалай ерэхэ жэлдэ аймаг соомнай бултадаа 70-аад иимэ кружогууд, политһургуулинууд, семинарнууд хүдэлмэрилхэнь. Эдэниие хүтэлбэрилхэ пропагандистнууд мүнөө шэлэн ологдоод байна. Эдэ пропагандистнууднай олонхинь дээдэ һургуулитай, зариманиинь дээдэ һургуулинуудта заочноор һуралсажа ябаһан хүнүүд. Эрдэм һургууляар һайн, пропагандистска хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй эдэ нүхэд коммунистнуудай 1958—1959 оной политическэ һуралсалые эмхитэйгээр үнгэргэхэ аабза гэжэ һанагдана.

Аймагай партийна эхин организацинууд энэ жэлдэ КПСС-эй түүхые шудалха хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулха байна. Тиимэ дээрэһээ колхоз бүхэндэ, мүн предприятинуудааршье КПСС-эй түүхые шудалха олон кружогууд бии болгогдоо. Энэ кружогто ехэнхидээ дээдэ, дунда һургуулитай хүнүүд һуралсаха юм. Жэшээнь, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо иимэ хоёр кружок эмхидхэгдээ. Тэдэнэй нэгэндэнь колхозой ажалда ябадаг коммунистнууд һуралсаха, нүгөөдэдэнь тэндэхи һургуулиин багшанар һуралсаха.

Партиин XX съездын шиидхэбэринүүд соо коммунистнуудай, илангаяа хүтэлбэрилхы кадрнуудай экономическа һуралсалые һайжаруулха гэжэ хэлэгдэһэн байгаа. Партиин энэ заабарие дүүргэхэ зорилгоор аймагаймнай партийна эхин организацинууд үйлэдбэриин экономико шудалха кружогуудые, семинарнуудые хаа хаанагүй бии болгоо. Манай аймагта юһэн колхоз бии юм. Мүнөө жэлдэ колхоз бүхэндэ хүдөө ажахын экономико шудалха кружогууд хүдэлмэрилхэ. Эдэ кружогуудай пропагандистнуудынь бултадаа шахуу хүдөө ажахын мэргэжэлтэд — агрономууд, зоотехнигүүд юм. Промышленна предприятинуудта хүдэлмэрилдэг коммунистнууд, мүн тэрэшэлэн үйлэдбэриин экономико шудалха. Галуута Нуурай түмэр замай станци дээрэ хоёр жэлэй экономическа һургуули нээгдэхээр хараалагдана. Эндэ түмэр замай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд һуралсаха юм. Эдэнэр мүнөө жэлэй һуралсалда үзэхэ темэнүүдтээ танилсажа байна.

Гусиноозерск городто худалдаанаймаанай болон барилгын асуудалнуудые шудалха кружогууд эмхидхэгдээ.

Аймагай центртэ хүдөө ажахын экономико шудалха хоёр жэлэй һургуули хүдэлхэнь. Энэ һургуулиин хэшээл КПСС-эй райкомой лекционно зал соо үнгэргэгдэхэ. Эндэ колхозуудай түрүүлэгшэнэр, партийна эхин организацинуудай секретарьнууд, главна агрономууд, зоотехнигүүд, главна бухгалтернууд һуралсаха ёһотой. Гадна, партиин райкомой болон аймгүйсэдкомой хүдэлмэрилэгшэд экономическа эрдэмээ дээшэлүүлхэ байна. Энэ һургуулида 60 гаран хүнүүд һуралсахань.

Гусиноозерск городто марксизм-ленинизмын үдэшын университедэй таһаг эгээн түрүүшынхеэ нээгдэбэ. Эндэ аяар 80-яад коммунистнууд һуралсажа байна. Сентябриин 3-да университедэй түрүүшын заняти үнгэргэгдөө.

Галуута Нуурай рудоуправлениин партийна организаци, тэрэнэй бюро университедэй хүдэлмэрие һайса эмхидхэхэ, хэшээлэйнь удха түгэлдэр байхын тулада хирэ хирэ болоод хэмжээ абажа байха.

Энээнһээ урда тээ марксизм-ленинизмын сурталые шудалха кружок эмхидхэгдэдэггүй байһан юм. Иимэ кружогуудые мүнөө жэлдэ эмхидхэхэ гэһэн заабари партиин ЦК үгэһэн байла. КПСС-эй ЦК-гэй болон обкомой заабарие дүүргэжэ, олохон партийна организацинууд марксизм-ленинизмын теори шудалха кружогуудые түрүүшынхеэ эмхидхэбэ. Тэндэнь урда жэлдэ полит-һургуулида һураһан хүнүүд һураха юм.

Манай аймагта эрдэм һургуули багатай коммунистнууд олон. Эдэнэрэй һураха политһургуулинууд хаа хаанагүй бии болгогдоо.

Политһургуулинууд, кружогууд болон семинарнуудай хэшээлнүүдые удха түгэлдэрөөр үнгэргэхын тула нэн түрүүн пропагандистнуудай мэргэжэл дээшэлүүлхэ, тэдэндэ методикын болон теориин талаар туһаламжа үзүүлжэ байха хэрэгтэй. Энэ хүдэлмэрие партиин райкомой болон томо томо предприятинуудай дэргэдэхи политическэ гэгээрэлэй кабинедүүд ябуулха зэргэтэй. Манай аймагта иимэ гурбан кабинет бии. Нэгэниинь партиин райкомой, нүгөө хоёрынь—Галуута Нуурай станци дээрэ, Гусиноозерск городто хүдэлмэрилдэг байна. Мүнөө эдэ кабинедүүдтэ партиин түүхээр, мүн гол шухала асуудалнуудаар абтаһан Парти, Правительствын тогтоолнууд, материалнууд суглуулагдажа байна.

Партиин райкомой политическэ гэгээрэлэй кабинет пропагандистнуудта туһаламжа болгон экономическа асуудалаар материалнуудые суглуулна. Жэшээнь, аймагай колхозууд энэ ябажа байгаа зургаадахи табанжэл соо хэды шэнээн һү һааха, мяха абаха, нооһо хайшалха, үндэгэ абаха ёһотой байһанине тусгаар диаграмма хэжэ, зураглан харуулха байна.

Пропагандистнуудта теориин, методикын талаар туһаламжа үзүүлхын зорилгоор һуралсалай жэл соо 4—5 дахин семинар үнгэргэхөөр хараалагдана. Түрүүшын семинар сентябрь һара соо болохонь. Эдэ семинарнууд дээрэ һайн пропагандистнуудай дүй дүршэл тухай хэлсэхэ байна. Иимэ дүй дүршэлые дэлгэрүүлхын тула тусгаар бюллетень гаргажа байхаар хараалагдана.

Коммунистнуудта болон пропагандистнуудта туһаламжа болгон партиин райкомой политическэ гэгээрэлэй кабинет тусгаар хабтаһануудые эмхидхэжэ, теоретическэ асуудалнуудаар гү, али кружогуудта болон политһургуулинуудта хэшээл хайшан гэжэ үнгэргэхэ тухай бэшэгдэһэн шэнэ шэнэ статьянуудые суглуулжа байха юм.

Аймагай партийна эдэбхитэд хүдөөгөөр ябахадаа политһургуулинуудай, кружогуудай болон семинарнуудай хэшээлдэ байлсажа, коммунистнуудай һуралсал эмхидхэхэ хэрэгтэ туһалалсаха.

Бэеэ даагаад эрдэмээ дээшэлүүлхэ коммунистнууд манай эндэ олохон бии. Тэдэнэртэ тусгаар түсэбэй ёһоор политическэ гэгээрэлэй кабинедүүдтэ лекцинүүд уншагдаха, тэндэ коммунистнууд олоор хабаадуулагдаха юм.

Партийна һуралсалай шэнэ жэл дүтэлжэ байна. Тиимэ дээрэһээ аймагай партийна эхин организацинууд кружогуудаа, политһургуулинууд болон семинарнуудаа бүримүһэн бэлдүүлхэ, ном дэбтэр абхуулха мэтын хүдэлмэреэ хэжэ дүүргэхэ ёһотой.

Партийна гэгээрэлэй һуралсалые эмхитэйгээр захалха арга манайда хүсэд бии.

Б. Ширеторов, партиин Сэлэнгын райкомой пропаганда, агитациин таһагые даагшын орлогшо.

Научна социализм тухай номуудай библиотечкэ

Политическэ литературын гүрэнэй хэблэл «Научна социализм тухай номуудай библиотечкэ» хэблэн гаргахань. Научна социализмаар марксизмын литературада байһан эгээл һайн зохёолнууд энэ библиотечкэдэ орохо юм.

Научна коммунизмые байгуулагшад К. Маркс, Ф. Энгельсын, В. И. Ленинэй зохёолнууд энэ «библиотечкэдэ» хэблэгдэхэ. Мүн И. В. Сталинай, Мао Цзэ-дунай, Н. С. Хрущевой, Э. Тельманэй, К. Готвальдын, Г. Димитровой, Лю Шаоциин, Чжоу Энь-лайн, В. Пикын, М. Торезэй, Ж. Дюклогой, П. Тольяттиин, А. Новотнын, В. Ульбрихтын, Г. Георгиу-Дежын, У. Фостерой, Д. Ибарруриин болон уласхоорондын коммунистическэ, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй бусад элитэ ехэ ажал-ябуулагшадай зарим зохёолнууд энээн соо хэблэгдэхэ.

Мүн научна социализмын үзэл сурталые дэлгэрүүлхэ талаар айхабтар ехэ юумэ хэһэн хүнүүдэй — Г. В. Плехановай, А. Бебелиин, П. Лафаргын, Р. Люксембургын, Д. Благоевой, Ф. Мерингын, В. Либкнехтын, К. Либкнехтын, А. Лабриолын болон бусадай зохёолнууд тусгаар хэблэгдэжэ гараха.

Энэ библиотечкэ гурбан жэл соо хэблэгдэжэ гараха юм.

Эрдэмтын түрэһэн нютагта

Бурят арадай түрүүшын эрдэмтэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ (Зэдэ) колхоздо соёл культура түргэнөөр хүгжэн һалбаржа байна. Соёл культурын добтолгодо эдэбхитэйгээр ороһон энэ колхозойхид тосхон, һууринуудаа болбосон түхэлтэй болгожо эхилээ.

Бүри һаяхан табан таһалгатай культбаза баригдажа, ашаглалгада оруулагдаба. Һаруул, уужам залнууд соонь улаан булан, библиотекэ, мүн һаалишадай хамтын байра нээгдэхэ юм. Энэ байрые колхозһоо гадна, аймаг, республика соогоо сууда гараһан дархашуул—Нимбу Домеевэй хүтэлбэрилдэг комплексно бригадынхид бария юм.

Дархан Домеев өөрынгөө хани Дашижаповтай хамта бэрхэ һайнаар ажалладаг мэргэжэлтэд болонхой. Тэдэнэрые «алтан гартай» хүнүүд гэжэ колхознигууд зүбөөр нэрлэдэг. Колхозой тогтоһонһоо хойшо эдэ хоёр олохон залуушуулые дарханай мэргэжэлдэ һургаа.

Тэдэнэрэй һургаһан залуу дархашуул—Дугар Балсанов, Гурдарма Добчинов болон бусад бэеэ даагаад дархална. Эдэ дархашуулай хүтэлбэрилдэг звенонууд мүнөө жэлдэ нэжээд байратай хоёр гэр, хоёр байратай нэгэ гэр барижа, ашаглалгада оруулаа.

Гурбан жэлэй соёлой добтолгын үедэ олон гэр байшангуудые барижа, колхозно центрээ болбосон түхэлтэй болгохо хэмжээн хараалагдаа.

Комплексно энэ бригадатай хододоо мүрысэдэг колхозой нүгөөдэхи бригада баһал амжалта ехэтэйгээр ажалладаг. Эдэнэр үйлэдбэриин, малай байрануудые баридаг юм. Һаяхан тус бригада гоё һайхан, уужам һаруул полевой стан шулуугаар барижа дүүргээ. Дээдэ Үшөөтэй нютагта 200 хүнэй һууритай клуб 1958 он соо баригдахань. Мүн һургуулиин мастерской, бригада бүхэндэ улаан булангай гэр барихаар хараалагданхай.

Тэрээнһээ гадна, мүнөө намар айл бүхэнэй газаа сэсэрлиг, модод һуулгагдаха түсэбтэй. Энэ хүдэлмэридэ һурагшад, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд эдэбхитэйгээр хабаадана.

Һүүлэй жэл хахадай турша соо колхозой дархашуул 80 гаран гэр шэнээр барижа дүүргээ.

Б. Васильев.

„Агитаторай блокнодой“ ээлжээтэ номер

Партиин Бурядай обкомой пропаганда, агитациин таһагай «агитаторай блокнодой» ээлжээтэ номер хэблэлһээ гараба.

«Ажалай түрүү дүршэлые нэбтэрүүлнэбди» гэһэн Г. Сосновскын, «Ургасаяа гээлтэгүйгөөр хуряаял» гэһэн И. Абзаевай, «Эрхим шанартай силос ехээр дарая» гэһэн В. Дерюгинагай, «Эдеэ хоолой болон тэжээлэй хэрэгсэлдэ зорюулан, намарай хара тарая ехээр тария» А. Останинай статьянууд «Хөөрэлдөө хэхэ материалнууд» гэһэн бүлэг соо толилогдоо.

«Араб Зүүн зүгэй арадуудта эсэргүү Англи, Америкын империалистнуудай ээрхэг түримхэй ябуулга» гэһэн В. Медведевэй статья уласхоорондын темэдэ бэшэгдээ.

1958 оной сентябрь соо хөөрэлдөө хэхэ жэшээтэ темэнүүд болон литература заагданхай. «Мүнгэ-эд бараанай шүүбэритэ хоёрдохи лотерей тухай» Г. Павлоцкиин статья блокнодто мүн лэ толилогдоо.

ДАРХАН СОЛОЁО ДУРДУУЛ

Арбан таба наһа хүрэтэрөө нютагай баяшуулай барлаг боложо ябаһан Даша хүбүүн Агүүехэ Октябриин революциин ашаар эрхэ сүлөө оложо, нютагайнгаа залуу хүбүүд, басагадаар хамта 1935 оной намар Зэдын комбинадай эхи табилсаһан, түрүүшын барилгашан болоһон байгаа. Тэрэ гэһээр хори гаран жэлэй туршада Даша Баиров үнэн сэхээр хүдэлжэ ябана.

Үдэр, жэл ерэхэ бүри «Джидастрой» трестын ургаха тудам ажаллаха хүдэлмэришэд олошоржо, культурын элдэб гуламтанууд болон ажалшадай байха гэрнүүдшье түргөөр бодожо эхилээ һэн. Түрүүшын барилгашадай бүтээһэн гэрнүүд мүнөөшье түхэл шэнжэеэ хубилаагүй, хүн зон ажаһуудаг зандаа.

Дархан Баировай гараа хүргөөгүй юумэн гэжэ байхагүй. Барилга дээрэ түрүүшын механическа хюрөөгэй табигдахадань, элдэб машина, зэмсэгтэ дүршэлтэй хүн гэжэ Баировые энэ ажалда хүдэлхыень табиба.

Даша Цыреновичын эндээ хүдэлһөөр байтар барилгын хүдэлмэри үргэдэжэ, модоор дархалха шэнэ цех бии болобо. Тиихэдэнь гартаа дүйтэй хүн гээд, Дашые энэ цехтэ модоной нарин дарханай мэргэжэл олохыень эльгээгээ. Тиигэжэ тэрэ түрүүшынхеэ гартаа һүүшэ, харуул бариһан юм. Уданшьегүй, хоёр—гурбан жэлэй турша соо гэмгүй модошо дархан болоо бэлэй.

Тэрэ гэһээр олохон жэл үнгэрөө. Түрүүндээ миил һүүшэ, сабшуураар хүдэлжэ байдаг дархашуул он жэлэй ошохо бүри оньһон аргаар хүдэлдэг зэмсэгүүдээр баяжаба. Энэ цехтэ шэнэ түхэлэй электрозэмсэгүүд ажал ехэтэй хүдэлмэри хэдэг болоо. Сонхо, үүдэ, рама хэхэ, барюулай нүхэ соолохо, харуулдаха, хюрөөдэхэ тусхай станогууд тодхогдоо.

Дархан Баировай хүдэлжэ байхые харахада урматай. Ехэл дүй дүршэлтэйгөөр, намдуухан аад, бүтээсэ ехэтэйгээр тэрэ ажалладаг.

—Энэ үдэр хоёр үүдэ суглуулан хабсаргаад, барилгада эльгээхэ ёһотойб,— гэжэ Даша Цыренович хажуудаа хү-

дэлжэ байһан нүхэртөө х[...]нэ.

Дарханай цехтэ хүдэ[...] байһан залуушуул мэдэх[...] юумэеэ Баировһаа асуудаг[...] Тиигэншьегүй яахаб. [...] ажалда 23 жэл таһалгаря[...] ажаллажа, дүй дүршэл ех[...] болоһон мэргэжэлтэһээ [...] гаал, туһаламжа абадаг б[...]

Үдэрэйнгөө даабарие [...] процент хүрэтэр дүүргэжэ[...] лото дархан мүнөө 1960 [...] түсэбөөр ажаллажа байна[...]

Даша Цыреновичын жэ[...]тэ ажал үндэрөөр сэгнэгд[...] Хоёр дахин арадай сүүдэй [...]седателяар, 1957 ондо сом[...] болон аймагуудай Сов[...] һунгалтын болоходо горо[...] Соведэй депутадаар н[...] Баиров һунгагдаһан, мүн [...]дэ дахин Хүндэлэлэй гр[...]таар шагнагдаһан байна.

Энэ жэл барилгаш[...] һайндэртэй дашарамду[...]юрын бурядай хүбүүн [...] жэлдэ хүдэлжэ, һайн үрэ [...] харуулһан Даша Ба[...] СССР-эй Верховно Сов[...] Президиумэй Указаар Л[...]нэй орденоор шагнагдаба. [...]рэнэй дээдэ хайрада хүрт[...] Даша Баировай мэргэжэл[...] дабаряа улам нарижуул[...]лабтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (дээрэ[...] доошоо) 1. Д. Ц. Ба[...] 2. Уран дархан нүхэр Баиро[...] барилсаһан хүдэлмэриш[...] шэнэ байра.

Б. Цыбенов

Хартаабха хуряадаг машинануудые бүтээсэтэйгээр хэрэглэхэ

Хартаабха малтаха гээшэ ажал ехэтэй хүдэлмэри юм. Үдэр соо нэгэ хүн 3—5 соотог газарайл хартаабха малтажа шадаха байна. Хэрбээ колхоз, совхозуудай полинууд дээрэ хэдэн зуун гектарта таригдаһан хартаабхые гараар малтажа хуряаха гээ һаа, хэды ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй гээшэб? Намарай сагта үбһэ, таряа хуряалгын, малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлэй халуун хүдэлмэринүүдэй үедэ колхоз, совхозуудта сүлөөгүй, тухашаруу сагууд болодог байна. Иимэ сагуудта хүдөөгэй ажалшадта туһалхаяа городууд болон хүдэлмэришэдэй тосхонуудһаашье хүнүүд колхозуудта гарадаг.

Үбһэ, таряа хуряалгын хойшолуулашагүй шухала хүдэлмэри хартаабха хуряалгатай нэгэн доро ябуулагдадаг. Заримдаа хүйтэн боложо, саһа оротор хартаабха малтагдангүй байшадаг. Энэ ушарһаа заримдаа хартаабхын полинууд борнойлогдонгүй, дахин хахалагдангүй орхигдошоно. Энээн дээрэһээ боложо, оролдожо ургуулһан ургасаяашье хүсэд абажа шадангүй, ерэхэ жэлэйнгээ тарилгада газараашье бэлдэнгүй үлэшэдэг ушар үзэгдэдэг.

Хартаабха малтаха ажал ехэтэй хүдэлмэрие хүнгэрүүлжэ үгэһэн КТП-2, КТН-2 машинанууд, ККР-2 комбайн һүүлэй жэлнүүдтэ колхоз, совхозуудтамнай олоороо ерэдэг болоо. Жэшээ болгон харуулхада, КТП-2 машина хартаабха малтаха хүдэлмэрие 30—40 процентээр хүнгэдхэжэ үгэдэг байна. Энэ машинаар халаан соо 5 гектар хүрэтэр хартаабха малтажа болохо. Тиибэшье, энэ машинын малтажа гаргаһан хартаабхые түүжэ ябахынь тулада хойноһоонь 60—70 хүниие табиха хэрэгтэй болодог. Харин тиихэдэ тусхай комбайнаар хартаабха хуряахада ажал һурагтүй хүнгэржэ, олон хүн сүлөөржэ үгэнэ. Гадна, шиигтэй хүйтэн газар гараараа малтажа, ходо бүхэгэнэжэ ябахаяа болигдоно.

Гэбэшье, энэ һайн машина зарим газарта хэрэглэгдэдэггүй байха юм. Энэ комбайн техническэ талаараа дутагдалтай, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэгүй гэһэн буруу һанамжа бии. Энэ һанамжа ямаршье үндэһэ баримтагүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Мухаршэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхоз хэдэн жэлэй туршада иимэ комбайн хэрэглэжэ, хартаабхаяа оньһон аргаар хуряана.

Хартаабха хуряаха комбайн орёо нарин—тусхай мэргэжэлтэй, дүршэлтэй хүнүүдэй жолоодохоор машина юм аабза. Тиибэшье, энэ машиные хэрэглэжэ шадаа һаа, ажал багатайгаар хартаабхынгаа тарилгые богони болзорто хуряаха арга олгоно.

ККР-2 гэжэ комбайные һайнаар, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхын тулада комбайнер өөрөө машинаяа һайнаар мэдэхэ, үүсхэл оролдосотойгоор ажаллаха, хүдэлмэреэ тааруугаар эмхидхэжэ шадаха ёһотой.

«Эрдэм» совхозой комбайнер нүхэр Михайлов хартаабха хуряалгын комбайные һайнаар, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэдэг болохын, ургаса гээдэг ябадалнуудыень усадхахын тулада хэдэ хэдэн шэнэ дурадхалнуудые оруулаа. Жэшээлхэдэ, хартаабхын сугларжа байха 200 шахуу тусхай түхеэрэлгэтэй амһартанууд хэрэгтэй болодог юм. Иимэ амһартанууд совхоздо хэгдэдэггүй байгаа. Тиигээдшье тэдэнэр эбдэрхэдээ түргэн, хэхэдэ ажалтай, гаргаша ехэтэй байдаг һэн. Комбайнайгаа хуряаһан хартаабхануудые иимэ амһарта соо бэшэ, харин хойноо тракторна тусхай тэргэ шэрэжэ ябаад, тэрээн соогоо унагаалгадаг болохо гэһэн дурадхал нүхэр Михайлов оруулаа. Комбайнһаа тусхай транспортёр татажа, хойно ябаһан тракторна тэргэ руу хартаабханууд оньһон аргаар унагаагдажа байдаг болоо. Комбайнай рама дээрэ 4 шүрэбөөр татуулжа, транспортёр тодхогдоно. Гадна, комбайнайгаа ябажа байха үедэ хүдэлхэ, һалганахагүйнь тулада хажуу талаһаань нарин түмэрөөр тулаад, үшөө татуулжархидаг.

Транспортёрой утань 5 метр тула хойно ябаһан тэргын тэг дунда хартаабханууд унажа байдаг юм. Транспортёрой хойто үзүүр тэргын хоорбоһоо ехэ үндэр дээрэ байха ёһогүй гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, үндэр дээрэһээ унажа байгаа һаа, хартаабха нязарха, гэмтэхэ байна бшуу.

Энэ юрын нэгэ түхеэрэлгын ашаар урдань малтагдаһан хартаабхануудые суглуулжа, олон тоото амһартанууд сооһоо автомашинада ашажа байдаг дүрбэн хүн сүлөөлэгдөө.

1957 ондо комбайнер Михайловай агрегадайхид 8 үдэр соо 50 гектарай хартаабха һайн шанартайгаар хуряагаа һэн. Зарим үдэрнүүдтэ 7 гектар хүрэтэр хуряажа, үдэртөө хоёр нормо шахуу дүүргэдэг байгаа.

Комбайнай агрегадта 2 трактор, ашаагаа хоорботойнь өөрөө гэдэргэнь унагаажа байха тракторна хоёр тэргэ оролсодог. Эдэ машинануудта хоёр тракторист, комбайнер, тэргэ соо унажа байһан хартаабха жэгдэлжэ, тэргэеэ комбайнда шагтагалжа, мулталжа байдаг хоёр туһалбариин хүдэлмэришэд хүдэлдэг байна.

Комбайнаар хуряахада ажалай бүтээсын хэдэ дахинаар дээшэлдэгынь элитээр харагдана. Гараар малтаха болоо һаа, 140 хүнэй хэхэ ажалые нэгэ агрегат һаадгүйгөөр хээд ябаха байна.

Энэ совхоздо хартаабха хуряалгын комбайнайхид ажалаа иигэжэ эмхидхэдэг. Үглөөгүүр машинануудаа үзэжэ, хүдэлдэг газарнуудыень тоһодоһонойнгоо һүүлээр урда үдэшэ зогсоһон газарһаа саашань хуряагаад гү, али шэнэ оросо хэжэ захална. Тиигээд хартаабхын дүүрэмсээр хойноо шэрэжэ ябаһан тэргэеэ мулталаад, хоёрдохи тэргэеэ шагтагалдаг. Энэ хоёрдохи тэргын дүүрэтэр «Беларусь» трактор түрүүшынгээ дүүрэн хартаабхатай тэргые совхозойнгоо гол складта абаашажа тушаагаад, гэдэргээ эрьежэ үрдинэ. Тиигэжэ ажалаа таарамжатайгаар эмхидхэһэнэйнгээ ашаар агрегат зогсолтогүйгөөр ажаллажа байдаг юм.

Һайнаар тааруулаагүй һаа энэ комбайн хартаабхануудые гээжэ, гэмтээжэ болодог. Эгээл энэ ушарһаа—һайнаар тааруулдаггүй дээрэһээ хартаабха хуряалгын комбайнууд республикымнай олон колхоз, совхозуудта миин байдаг.

Эрхим ажалай жэшээ харуулдаг комбайнер нүхэр Михайлов хүдэлмэрилжэ захалхынгаа урда тээ машинынгаа бүхы үзел, детальнуудые шалгажа үзэдэг, шүрэбүүдыень шангадхадаг байна. Тиигээд ажаллажа байха үедөө комбайнайгаа түмэр мөөринүүдэй хоорондохи зайе шалгажа, нэгэ шугамаар жэрыгээд ургаһан хартаабхын эшэнүүдые бала дарахагүйгөөр тааруулжа байдаг юм. Пневматическа баллонойнгоо зосоохи агаарай хүсые зүбөөр тааруулха хэрэгтэ онсо шухала анхарал табидаг. Баллон хоёрдохи элеватор хоёройнгоо хоорондохи зайе тон багаар табяад, монсогор шоройнуудые бутаруулбашье, хартаабхануудые нязалха, гэмтээхэгүйгөөр агаарайнгаа хүсые тааруулан табидаг байна.

Комбайнаа һайнаар таа[...] табяал һаа, хартаабхын ур[...] бэрээр, нэгыешье гэмтээн[...] хуряажа болохо.

Жэжэ хартаабханууд ком[...] һагшадаг элеватораар гара[...]раа, доошоо унан, поли дээр[...]жэ байдаг һэн. Тэдэ хартаа[...]дые түүхын тулада комбайн[...] ноһоо 6—8 хүниие табиха х[...] болодог байгаа. Энэ дут[...] усадхаха зорилгоор совхозой[...]низаторнууд элеваторай һаг[...] хоорондохи зайе бага болго[...] дэлсыень түргэдхөө. һаг[...] хоорондохи зай бага болоош[...] хүдэлсэнь түргэдхэгдөө, [...] шоройнууд түргэнөөр бутарж[...] шоо унана. Тиигээд байхад[...] байнай хойноһоо жэжэхэн х[...]хануудые түүжэ ябаха хүн[...] билтагүй болоо.

Иимэ хэмжээ абаашье һ[...] жэжэхэн хартаабханууд һаг[...] хоорондохи нүхэнүүдээр [...] унажа, газар дээрээ үлэшэн[...]ниие миин хосороохогүйн [...] совхозойхид комбайнаар ху[...]һан хартаабхынгаа поли д[...] хайнуудые оруулжа бэлшээ[...] хэлээрээ оньһон аргаар-[...]наар хуряахада хартаабхын [...]гээлтэ хоролтодо ороногүй.

Энэ жэлэй ургаса хуряалг[...] хартаабха малтадаг маш[...]даа, комбайнуудаа бултынь [...] гэжэ, бүтээсэ ехэтэйгээр [...]

И. АБЗАЕВ, республикы[...] ажахын министерствын [...]

Түрэһэнһөөнь хойшо 130 жэлэй ойдо

Л. Н. Толстой

...ймай Совет ороной ажалшад ...ерэй агууехэ уранзохёолшо Лев ...олаевич Толстойн түрэһэнһөөнь ...дэ 130 жэлэй ойе энэ жэлдэ бу- ...рэн түрэлтэнтэй хамта баяр ...тайгаар тэмдэглэжэ бай-...

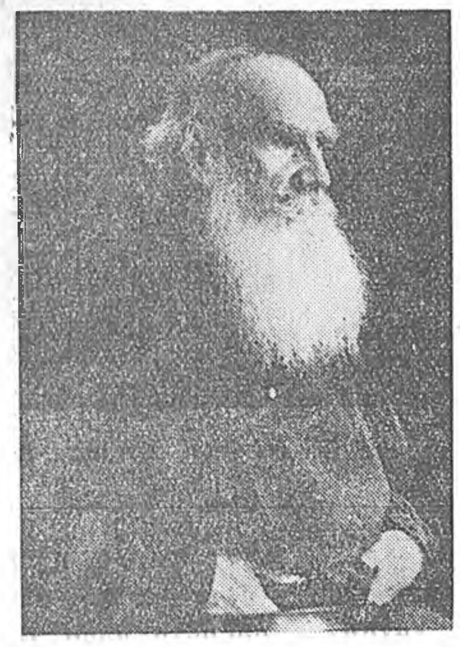
Л. Н. Толстой Тула городһоо холо ...уу оршодог Ясная Поляна гэжэ ...арта 1828 оной сентябриин 9-дэ ...гүншагай бүлэдэ түрэһэн юм. Эхэ, ...эсэ багадаа гээгдэһэн дээрэ- ...олынгоо түрэл Т. А. Ерголь- ...га Толстой хүн болоһон байгаа. ...сэнь—граф Николай Ильич Тол- ...ой—9-тэйдэнь, эхэнь—княжна ...я Николаевна Волконская — ...н хоёр хүрөөдүй байхадань на- ...раа бэлэй. Лев Николаевич ...айнгаа эхэнхи хүбине Ясная ...яна гэжэ газарта үнгэргэһэн ...1844 онһоо 1847 он хүрэтэр Ка- ...азань университедтэ һураад, тэ- ...ээ дүүргэнгүйгөөр нютагаа бу- ...аж ерээ һэн. Ясная Полянадахи ...ийдаа нэгэ хэдэн саг соо та- ...адай үхибүүдые эрдэм номдо ...аад, сэрэгэй алба хэхын зорил- ...оор 1851 ондо Кавказ ошоһон бай- ...а. Лев Николаевич Кавказда бай- ...хадаа хэдэ хэдэн рассказ, по- ...вестьнуудые, тэрэ тоодо «Бага на- ...һан», «Гүлмэр наһан» гэжэ повесть- ...нүүдые бэшэһэн юм. «Бага наһан» ...гэжэ повестьёо 1852 ондо «Совре- ...менник» гэжэ журналда толилһо- ...ойгоо һүүлээр Л. Н. Толстой оро- ...ной элитэ ехэ уранзохёолшодой ...тоодо ороо бэлэй.

...Кавказһаа бусаһанайнгаа һүү- ...лээр өөрынгөө дураар Дунайдахи ...армида эльгээгдэжэ, Турциин сэрэг- ...түүдтэй дайлалдаад, 1854 оной ...ноябрьда Крым ошоһон юм. Эндэ ...артиллерийскэ офицерэй тушаалда ...байхэ зуураа, Севастополиие ...эрэлхэг зоригтойгоор хамгаалалса- ...жа байгаа. Хүреэлэгдээд байһан ...Севастопольдо дайлалдаха үедөө ...ородой сэрэгшэдэй, арад зоной ...үнэн һайхан сэдьхэлтэй байһыень ...Л. Н. Толстой ойлгожо абаһан юм.

...Дайсанай сэрэгүүдтэ Севастопо- ...ль эзэлэгдэһэнэй һүүлээр 1855 ...оной ноябрьда Петербург ерэжэ, ...тэрэ үеын ехэ уранзохёолшодтой, тэрэ ...тоодо И. С. Тургенев, Н. А. Некра- ...сов, И. А. Гончаров, А. Н. Остров- ...ский, Н. Г. Чернышевский гэгшэд- ...тэй Л. Н. Толстой түрүүшынхеэ уул- ...заһан байгаа. Крымһээ ерэһэнэйн- ...гээ удаа Петербургда жэлһээ үлүү ...байха зуураа бэлигтэй уранзо- ...хёолшо Севастополь тухай гурбада- ...хи рассказаа, «Эдир наһан», «Хоёр ...морин» (Морин сэрэгшэ), «Үглөө- ...гүүр помещигэйдэ» гэжэ повесть- ...нүүдые, мүн бусадшье рассказуу- ...дые бэшэһэн юм.

Л. Н. Толстой 1856 оной ноябрь- ...до сэрэгэй албанһаа табигдаад, ха- ...тэрэнүүдээр аяншалаа һэн. Ба- ...руун Европын оронуудаар: Фран- ...ци, Швейцари, Хойто Итали, Гер- ...мани хахад жэлэй турша соо аяншалха үедөө тэндэхи хүнүүдэй хэрэгы шэрүүн абари зантай, искусствода дурагүй байһыень «Люцерн» (1857) гэжэ рассказ дотороо хурсаар шүүмжэлээ.

Таряашадай реформын болохын урда тээхи жэлнүүдтэ, Россида революционно демократиин дүтэлжэ байһан үедэ Л. Н. Толстой революционно демократиин вождь Чернышевскиин политическэ, философско һанал бодолые буруушаажа, либеральна уранзохёолшодтой (А. В. Дружинин, П. В. Анненков, В. П. Боткин)

ойро зуура һаналаа нэгэдэһэн юм.

Агуухэ уранзохёолшо помещигэй бүлэдэ түрэжэ, хүмүүжүүлэгдэһэн болобошье, өөрынгөө ангиин муу муухай шэнжэ шанарые ойлгожо, ажалшан арадай һайн һайхан абари зантай байһыень мэдэрһэн байгаа. «Толстой уранзохёолшын, оюун ухаатын, шажанай номнолшын бэлиг шадабариие харуулжа, ородой түрүүшын революциин бүхы түүхэтэ шэнжэ шанарые, һүртэ хүсыень, һула талыень гайхамшаг хурсаар харуулжа шадаа» гэжэ В. И. Ленин бэшээ һэн.

Л. Н. Толстой 1863 оной һүүл багта «Дайн, эб найрамдал» гэжэ романаа бэшэжэ эхилээ бэлэй. Энэ романаа зургаан жэл үлүүтэй саг соо бэшэһэн юм. 1812 ондо болоһон Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай түүхэтэ үеые харуулһан энэ роман дотор хүнүүдэй түхэл шарай, байра байдалынь үнэншэмэ зүбөөр, уран хурсаар харуулагданхай.

Харин булимтарагшадта эсэргүү Россида болоһон дайнда арад зон үнэн зүб хэрэгэйнгээ түлөө, Эхэ ороноо хамгаалхын түлөө эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэжэ, французуудые бултыень намнажа гаргаа гэжэ роман дотор хэлэгдэнэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын тэрэ дайнда ородой обществын элдэб түлөөлэгшэд хабаадалсаһан юм.

Л. Н. Толстойн бэшэһэн «Дайн, эб найрамдал» гэжэ роман арбан юһэдэхи зуун жэлэй үедэхи эрхим зохёолнуудай нэгэниинь болоһон байгаа. Уранзохёолшо энэ романаа дүүргэмсээрээ 1-дэхи Петрын ажаһуугаан саг үеые харуулһан роман бэшэхээр һанаашалаа һэн. Лев Николаевич энэ романай бэшэхэ тула ехэ материал суглуулаад, нэгэ хэды бүлэг бэшээбэшье, үни урда сагай байдалые үнэншэмэ зүбөөр харуулжа шаданагүй гээшэ хаб гэжэ һанаһандаа саашань бэшэхээ болиһон юм. Агууехэ уранзохёолшо 1870—1875 онуудта дахин багшалха зууһаа, «Үзэглэл», «Шэнэ үзэглэл» гэжэ номууде бэшэжэ, үхибүүдтэ зориулагдаһан өөрынгөө эрхим расскаазуудые тэдээн соогоо оруулһан байгаа. «Арадай гэгээрэл тухай» асуудалаар 1874 ондо толилһон статьяень багшанар уншаажа, ехэтэ һонирхоо һэн.

Лев Николаевич 1873 оной мартда «Анна Каренина» гэжэ романаа бэшэжэ эхилээд, 1877 ондо дүүргэһэн юм. Энэ роман «Дайн, эб найрамдал» гэжэ романда орходоо дүтүүгэй уран хурсаар бэшэгдэжэ, тэрэ үедэхи Россин дворянгуудай, таряашадай ажабайдалые үнэншэмэ зүбөөр зураглан харуулаа.

Россида капитализмын хүгжэхэ, буржуазна демократическа революциин дүтэлхэ үедэ уранзохёолшо таряашадай һанал бодолые зохёолнуудтаа харуулдаг байгаа. Арадай гашуудалые, тэдээнэй ямар шалтаганһаа үгытэй ядуу һуудагые уранзохёолшо бэшэхэдээ, ниитын хүгжэлтын хуули ёһые буруугаар ойлгожо, шажанай номнол баримталдаг байба. Энэнь Л. Н. Толстойн идейнэ гол алдуунь байһан юм.

«Воскресение» гэжэ романаа бэшэхэдээ уранзохёолшо тэрэ үеын хаанта Россие шангаар шүүмжэлһэн байна. Энэ роман угаа ехэ шүүмжэлхы хүсэтэйгөөр бэшэгдэһэн дээрэһээ «Нива» гэжэ журналда (1899), удаань (1900), Петербургда тусхай ном боложо гарахадаа цензорнүүдтэ ехээр заһагдажа, удха муутай болгогдоһон байгаа. Ородой ажабайдалай тодорхой хугасаа соо болоһон ушар роман дотор харуулагдабашье, буржуазна анги бүхэнэй ниитын харилсаанай шэнжэ шанар зүбөөр зураглагдаа. Лев Николаевич 1901—1902 онуудта хүндөөр үбшэлбэшье, һүүлшынгээ жэлнүүдтэ зохёолнуудые олоор бэшээ. Энэ үедэ уранзохёолшо таряашадай үгытэй ядуугаар ажаһуухые хаража, ехээр һанаагаа зободог, нютагһаа гаража ошохые хүсэдэг байгаа. Тиигэжэ Л. Н. Толстой 83-тайдаа 1910 оной ноябриин 10-да Ясная Полянаһаа нюусаар гаража ошоһон юм. Замдаа уушхын хадхаляа хүрэжэ, Астапово гэжэ түмэр замай багахан станциин начальнигайда ородой агууехэ уранзохёолшо наһа бараһан байна.

Л. Н. Толстойн зохёолнууд ородой литературын, мүн Советскэ Союзай арадуудай литературын хүгжэлтэдэ угаа ехэ удхашанартай байхаһаа гадна, дэлхэйн литературын хүгжэлтэдэшье ехээр нүлөөлөө.

МУХАРШЭБЭРЭЙ АЙМАГТА

БАЯН ТАЛЫН ТАРЯАЛАН ДЭЭРЭ

Эреэн Хүндын полиин станһаа үргэлжэлһэн таряалан дээрэ гараһан лафетнэ жатканууд тэндэхи ургасые нэмжытэр унагаагаа. Мүртөө хэбтэжэ эдеэшэһэн тэрэ таряа сохижо эхилһэн комбайнер Андрей Петрович Коршуновой агрегат урматайханаар хүдэлжэ, ябаһан газартаа нэгэшье колос үлөөнгүй үнгэрнэ. Агрегат гансахан шанар һайнтайгаар хүдэлмэрилһөөрөө шалгарна бэшэ, мүн ажалайнгаа ехэ бүтээсээр амжалта туйлалсана.

— Уялгамнай халаан соо 20 гектар юм. Тэрэниие дүүргэхын түлөө ехэ хүсэ гаргагдана,—гэжэ нүхэр Коршунов мэдүүлнэ. Нээрээшье хэһэн хүдэлмэринь хэлэһэнһээ доошо ороногүй. Арбан үдэр соо 200 гектар талмайн таряан хуряагдаба. Эрхимээр хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө «Искра» колхозой агрегадта 800 түхэригэй шан үгтэбэ.

МАЛЫНЬ ШЭМЭТЭ ТЭЖЭЭЛЭЭР ХАНГАГДАХА

«Илалта» колхоз энэ жэл кукуруза һайнаар ургуулаа. Тэрэнь силос ехээр дараха арга колхоздо олгоо. 500 тонно силос тэрэ ургасаар дараба. Мүнөө энэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэн, наран сэсэг силос болгогдон дарагдана.

Силос даралга дээрэ тракторист Мельников, колхознигууд Дампилова, Емельянов гэгшэд илангаяа һайнаар ажалланад.

КОЛХОЗОЙ СЭСЭРЛИГ

Сталинай нэрэмжэтэ колхозой сад 7 гектар талмай эзэлнэ. Садынь гансахан тосхоной гоёолто бэшэ, олзо ехэтэ һалбаринь юм. Колхозой сад ургуулагшад тэндэ вишни, ранет, томо жэмэстэй яблока болон бусадые үрэжүүлээ.

Энэ жэл колхозой садһаа 8 центнер шахуу үхэр нюдэ, 1,5 центнер крыжовник, 2 центнер зэдэгэнэ, 3 центнер томо үрэтэ яблока, 20 центнер ранет, 22 центнер вишни хуряагдаад байна. Абтаһан тэдэ жэмэсынь худалдаанда гаргагдахаһаа гадна, колхознигуудай ажалта үдэртэ хубаагдана.

ҺАНААМГАЙ ЭЗЭД

Ажалша бэрхэ хүнүүд хэзээ бүхэндэ хүдэлмэриингөө урда гараһан байдаг. «Эрдэм» совхозой хонишод малайнгаа байрые үбэлжэлгэдэ үнинэй бэлдэнхэй. Хонишод Цыбиков, Чимитов, Ринчинова гэгшэдэй отарынхид хонидойнгоо байра заһабарилхаһаа гадна, өөһэдынгөө хүсөөр туд бүридөө 450—500 центнер үбһэ бэлдэнхэй.

Тэрэшэлэн Норбоевой, Тыкшэ, Шоён Цыбиковтэнэй отаранууд үбэлжэлгэдэ бэлэн боложо байна.

М. Фалилеев.

„Арадуудай хоорондо эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө“ уласхоорондын Ленинскэ шан Японой профессор Каору Ясуида барюулагдаба

Японой ниитын элитэ ажал-ябуулагша, атомна болон водородно буу зэбсэг хорихо талаар Бүхэяпоной Соведэй түрүүлэгшэ профессор Каору Ясуида «Арадуудай хоорондо эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө» уласхоорондын Ленинскэ шан Москвада, Кремлиин Ехэ ордон соо сентябриин 5-да барюулагдаа.

Уласхоорондын Ленинскэ шан олгодог комитедэй түрүүлэгшэ Д. В. Скобельцын баяр ёһололой заседани нээбэ. Эб найрамдалай түлөө, атомна дайнай аюулые зайсуулхын, арадуудай хоорондо хани барисаа бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ профессор Каору Ясуин элитэ ехэ габьяатай байһые Скобельцын тэмдэглээ.

Эб найрамдал хамгаалха советскэ комитедэй түрүүлэгшэ Н. С. Тихонов, академик Е. М. Жуков, профессор Ф. И. Кожевников, Педагогическа наукануудай академиин президент И. А. Каиров, Москвагай гүрэнэй университедэй студентка Инесса Квиткина гэгшэд амаршалгын үгэ хэлэһэн байна. Үндэр дээдэ хайрада—Ленинскэ шанда хүртэһэнтэйнь дашарамдуулан үгэ хэлэгшэд бултадаа профессор Каору Ясуие халуунаар амаршалжа, эб найрамдалай болон арадуудай хани барисаанай түлөө тэмсэлдээ шэнэ амжалта туйлахыень хүсөө.

Ядерна буу зэбсэг хорюулхын түлөө, ядерна буу зэбсэгэй туршалгые саг дары хорюулхын түлөө япон арадай эрхилжэ байгаа тэмсэл тухай хөөрэһэн профессор Каору Ясуие суглараагшад халуунаар угтаһан байна.

«Арадуудай хоорондо эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө» Ленинскэ шан олгоһонойнь түлөө профессор Каору Ясуи үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргөө. Энэ шан хадаа гансахан минии габьяае бэшэ, харин ядерна буу зэбсэгтэ эсэргүүсэн тэмсэжэ байгаа бүхы япон арадай габьяае тэмдэглэһэн шан мүн гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

(ТАСС).

Кукурузаар Бүхэсоюзна семинар дүүрэбэ

Республиканска министерствонүүдэй, хизаар болон областной хүдөө ажахын управленинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй, хүдөө ажахын научно-шэнжэлэлгын болон туршалгын эмхи зургаануудай директорнүүдэй Бүхэсоюзна семинар кукурузаар Москвада боложо, сентябриин 5-да дүүрэбэ. Семинарта хабаадагшад ороной элдэб нютагуудта кукуруза ургуулха дүй дүршэлөө халан абалсаад, кукурузын агротехникын, кукурузые харууһалгые комплексноор механизацилгын болон энэ ургамалай үрэһэнэй талаар туйлагдаһан амжалтануудтай танилсаа. Москва шадарай түрүү ажахынуудта шэнэ машинануудые хүдэлгэхэ талаар практическа занятинууд үнгэргэгдөө. Эдэ ажахын мэргэжэлтэд Москва шадарай эрхэ байдалда кукурузын эрхим ургаса яажа абадаг тухайгаа хөөрэжэ үгөө.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын наукануудай Бүхэсоюзна академиин гэшүүн-корреспондент А. С. Шевченко Германска Демократическа Республикада, Венгридэ болон США-да кукурузын яажа ургуулагдадаг тухай һонирхолтой мэдээсэл түгэсхэлэй заседани дээрэ хээ.

Хэдэ хэдэн научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаанууд хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилнэ гэжэ семинар дээрэ шүүмжэлэгдээ. Илангаяа Бүхэсоюзна научно-шэнжэлэлгын тэжээлэй институт шанга шүүмжэлэлдэ ороһон байна. Туршалгын ажахынууд кукурузын харууһые эрид һайжаруулжа, үндэр баян ургаса хуряажа, дүтэ шадарай колхоз, совхозуудта үльгэр жэшээ харуулха гэһэн харюусалгата зорилго ороной научно-шэнжэлэлгын, туршалгын эмхи зургаануудай үмэнэ табигдаба.

(ТАСС).

Бато БАЗАРОН

Комсомолшууд

Хуушан түбиин
Хубилха үеын дүлэн соо
Эдир наһанай
Эрэлхэг хабые туршаһан,
Зориг түгэлдэр
Зоной дундуур хэд һэм бэ?
Солото хүнүүд—
Совет ороной
комсомолшууд!
Түбхинэхэ сагай
Түлэг соогуур туйлаһан
Түрүү арадай
Түүхын дундуур нэрлүүлдэг,
Эмхитэй ажалаар
Эхи табиһан хэд һэм бэ?
Эршэтэ хүсэн —
Эхэ ороной
комсомолшууд!
Ажалай охёор
Амилжа һэргэхэ хугасаа соо
Олон барилгын
Орой дээгүүр дархалжа,
Уряалан дабшаад,
Урагшаа жүдхэдэг хэд һэм бэ?
Алдар суута—
Агуу ороной
комсомолшууд!
Хариһаа ороһон
Хара дайсанай урдаһаа
Шангаар тулааша
Шамбай зон соо шалгарһан,
Түрэһэн нютагтаа
Түрүүшын герой хэд һэм бэ?
Эбтэ дуратай,
Эсэгэ ороной
комсомолшууд!
Шэнэ газарай
Шэлдэн хүрьһэ эсхэжэ,
Жэмэс, таряалан
Жэгдэ үндэрөөр ургуулһан
Хүшэр хэрэгтэ
Хүдэр гарта хэд һэм бэ?
Солото хүнүүд—
Совет ороной
комсомолшууд!

Г. ЧИМИТОВ.

Ургасын дуун

Бүтүү балай
Бүрхэг үдэрнүүд дандаа
Бүхэли үбэлдөө
Хойно хойноһоо һубарилдаа.
Сарюун, арюун
Садхалан газарым дулаалжа,
Сагаан, дулаан
Саһан һэхүүргээр мансылжа,
Хабатай нойроор
Зүүдэ мануулан унтуулба,
Хагсуу һалхинай
Үлгын дуугаар бүүбэйлбэ.
Үнгэрэгшэ үбэл
Үргэн нютагаараа ябаа һэм.
Түгэнэ, Бэсүүртэ
Үбдэгсөө саһа махаа һэм.
Сагай һайнда
Саһан ехэ гэлсэгшэ.
Сахилзын толгой
Сасагтай байхань гээшэ ха.

***

Аажам хабар
Айлшан бэшэ, эзэн.
Альгаа дэлгэн,
Аймаг нютагаар алхалаа һэн.
Галта нараараа
Газарай хүнжэл хүрхылгөөд,
Зүлгэ ногооной
Зүүнэй үзүүр шүрмылгөө.
Энээхэн үедэ
Эрхим шанарта ороһон
Элдин газарта
Энхэрэлүүлхэеэ ороо һэн.
Ургаса һайнтай
Урин жэл орохонь даа...
Жэгүүр далита
Жэргэмэл шубууд хангюурдаа.
Аялга хухалгань
Ажалай дуунтай нэгэдээд,
Амжалта илалтын
Асари дохёо дэлдээ.

***

Нажарай саг
Намжаа нютагтам ерээ.
Наранай сог,
Дулаахан бороогой шэбэрээн...
Үргэн тэнгэриин
Үүлэн хара хүбшэргые
Барабаанай модоор
Байд гээд лэ хүнгиргөөд,
Ааша ехэтэй
Аянга шанга хүгжэм дор
Аадар бороо
Ардагай тахаар түбжэргөөд,
Амаа хатаһан
Арбин газарым садхаана,
Ажалша зоной
Алаг зүрхэ ханаана.
Сагаалхиһан
Сасагта бороогой ташуураар
Самсаа тайлаад,
Нюргаа табин шабхуурдуулааб.
Бороо бэшэ,
Таряан ороно гээшэ гээд,
Борбоодой үбгэн
Толгой нюсэгөөр байгаа һэн.
Баһал наран,
Баһал бороо,—худхалдаа...
Ургасата жэлэй
Ушарал иимэ байхал даа.

***

Залуушуулай дура инагай
Залаа, һабхаг бэлдэһээр,
Жаргалтайшуулай түрэ хуримай
Шаргал олбог дэбдиһээр,
Арьбан баян намарнай
Артель нютагтам айлшалба.
Алим жэмэсэй, ургасын
Алтан үрэ хайшалба.

***

Дүүрэн улаан шарайтай
Дүлэтэ намар,
Дуугархадаа үгэ һайтай
Дууша намар,
Балсан тамир ехэтэй
Баатар намар,
Бэльгүүн һайхан сэдьхэлтэй
Бэлигтэ намар,
Үбдэг дээрээ һүгэдэнэб:
— Мэндэ амар!
Түхэреэн номто жэлэй
Түб болоһон,
Дүршэлтэ уран ажалай.
Дүн гаргаһан
Арад олон зоной
Алдар уряалһан,
Ажал хэһэн хүнэй
Ама тоһодоһон
Алтан һайхан намар,
— Мэндэ амар!

ХЭЖЭНГЫН ТАЛАДА

(Замай тэмдэглэл)

...Хэжэнгэ! Зүрхэн сооһоо хали- ...энхэрэлэй үндэр долгиной эбхэ- ...байдаг тала. Маарагтын нарһан ...һаа шүнэһэн соо манаран бай- ...Ярууна тулаһан нэлэнхы уужам ...Хони ямаадаар, адуу малаар ...ан байдаг тала. Хүрьһэтэ нюр- ...хүсэтэ машинада эбхүүлдэг ...хүсэтэ алтан тала!

...Эбэд номин Хэжэнгэм, Хэзээш ...заяан соо» гэһэн үгэнүүдые ...агаймнай үбгэжөөл зүрхэнэйн- ...гүнзэгыһөө дэмы гаргаһан бай- ...гүй.

...аршаан булагуудай харьялдаг, ...хүлэгүүдэй хүнхинэдэг энэ ...тала нүхэдни олон. Танилсагты! ...ан соогуур гулдиран һунаһан ...ыгаар Дубшанов Цырендаши ...хоёр гурбан мөөритэй, үлгытэй ...тоциклаар гүйлгэлдэнэбди. Нү- ...дунда зэргын бэетэй, мяха- ...хара шарайтай, хүхюун гаһар ...хүүн, Сталинай нэрэмжэтэ колхо- ...хоёрдохи комплексно бригадын ...бригадир юм.

— Бороогой һэбэрээшье һаа, та- ...манай яһала ургаал даа,—эти- ...хэжэ гэһэндэл һалгай гараараа ...тарянай найгалдаһан залаа- ...дые эльбээд абана. Наран дээрэ. ...сэлгээ Хэжэнгын һэрюун амисхаа- ...һабшаан хүтэлэн асарна. Тии- ...хэдэнь тарянай залаанууд забда- ...шэбэнэлдэнэ, дохилдоно.

...Тарян далайн дундуур тэрмээл- ...мэтээр далияа һэхээд ябаһан ...лафетнэ жаткын агрегат тээшэ го- ...лоор, туласа ошобобди.

...Харабтар шарайтай, хүнгэн бэе- ...хүбүүн «Беларусь» трактороһаа ...гэжэ буугаад, бидэндэ дүтэлэн ...ербэ:

— Сайн, Цырендаши Дубшанов!

— Сайн! Гутаб Доржиевич!

...Ногообтор нойтон ороохонуу- ...альган соогоо нюхан байжа, ...Цырендаши Дубшанович хөөрэнэ:

— Гурба хоноходо, энэшни шү- ...хэ хас гэжэ байха.

— Арсаангүй, — гээд лафетнэ жаткын машинист, шаб шарахан үһэтэй Юрьев хүбүүн зүбшөөнэ.

Тэрэ мэтээр удаан хөөрэлдэбэбди. Арбан долоон га нормотой аад, хорин га үдэр бүри хададаг тухайдань баясан шагнааб.

Гутаб Доржиевич Жанчиковай армиһаа ерэһэнһээнь хойшо гурбан жэл шахуу болоо. Инаг басагантаяа айл болонхой, Баяр гэжэ хоёр наһатайхан, хурса хара хүбүүтэй. Энэ жэлдэ шэнэ гэрээ барижа, тололхо һанаатай юм ха.

— Торхонь бүтэнхэй. Таряагаа хуряажархёод, модо, рамыень тааруулха, гэшхүүр табиха, пеэшэн барюулха байхаб,—гэжэ омогтойгоор хөөрэнэ. Галтай нюдыень адаглан харахадаа, тэрэнэй шэнэ гэртээ һаяар орохо байһандань этигэжэ байгааб.

Ажалһаань удаан һаатуулхагүйн тула шэнэ нүхэртэеэ гар гараа барисалдаад, саашаа ябабабди.

— Колхознай техникээ бултыень худалдажа абаадүй. Һаяар абахал байха. Тон һаяар,—гээд Цырендаши Дубшанов хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ. Мотоциклай нэгэ жэгдэ абяан, таряалан далай соогуурхи харгын нюрган дээгүүр үлгыдүүлэн һэжэрүүлхэдэ, яһалал зохид байба.

— Хэды шэнээн шэнисэ, хара таряа хуряахабта?—гэжэ нүхэрһөө асуубаб.

— 300 га шэнисэ, 400 га хара таряа, үшөө 150 га наран сэсэг хуряахабди,—гэбэ.

Бүтүү нарһан малгайтай үндэр шэлын оройгоор дабажа, элһэн харгыгаар доошоо шуумайбабди.

— Энэл даа, Арын шэнисэ,— гээд хүхэрэгшэ хадануудай майлаһаа нааша нэмжын шарлажа байһан таряан далай тээшэ заана. Улаабтар хоёр комбайн дундуурнь тооһорон тамарна.

— Тээ саананъ Михаил Гатилов, манай суута комбайнер. Наананъ Жаншип Доржиев хуряана,—гэбэ нүхэрни.

Уданшьегүй Михаил Гатиловай агрегадта дүтэлөөд, тооһо татуулжа ябаһан талын кораблиие хажууһаань харахада һүрөөтэй шэнги.

Комбайнерай туһалагша — сэрэгэйнгээ фуражка, гимнастёркоһоо үшөө һалаадүй, шүрбэһэлиг хара хүбүүнтэй танилсагты! Энэмнай Галданов Герасим гээшэ. Нарата халуун Туркменидэ Эхэ оронойнгоо хилэ хаража байһанаа нютагтаа бусаад, түрэл колхоздоо хүдэлжэ байнхай. «Энэ зундаа мал ажалай бригадада һүри хаяаб. Мүнөө комбайнерай туһалагша болгоо»,—гэбэ Герасим.

— Арбан дүрбэн га нормотойб... Һаянай сэлмэг үдэрнүүд боложо, урагшатай ябанабди,—гэжэ Михаил Гатилов хөөрэнэ.

— Гурбан зуун га хуряаха уялгатайбди. Дүүргэжэ үзэхэбди,— гээд нэмээнэ. Бункер соо адхарһан алталиг шара ороохо альган соогоо абажа, нэгэ нэгээр ама уруугаа шэдэнэ.

Тиигэһээр байтарнай ашаанай машина дүтэлэн ерэжэ, бункер сүлөөлнэ. Жолоошо Цыдеһкап Батоцыренов, танилсагты! Энэ манай эрхим жолоошо юм.

— Үдэр, һүниин илгаагүйгөөр ябаха сагнай болоо даа,— гэжэ тэрэ хөөрэнэ. Таряагаа саг соонь хуряахамнай юутэгүй. Тракторист Борис Басатуев машинаяа тоһодожо дүүргэнхэй, хүдэлэе гэһэн тэмдэг үгэбэ.

Комбайнер Михаил Гатилов, Герасим Галданов, мүн ондоошье нүхэдтэй хөөрэлдэхэдөө, тэдэнэй ажалай эдэбхи эрмэлзэл, сэбэр сэдьхэлые ойлгожо, омогорхон байгааб.

Амжалта хүсэнэб, хүндэтэ нүхэдни!

Дубшанов Цырендашитай хоюулан мотоциклдаа һуугаад, хоёрдохи бригадын һуурин—Хүхэ Добо тээшэ табилуулаабди.

Хада дээрэ гарахадамнай, сэлгеэ Хэжэнгын тала электрын гэрэлээр яларан угтажа байба.

Хэжэнгэ уужам, баян даа. Шинии хүбүүд, басагад шамайгаа суурхуулна. Гансахан Сталинай нэрэмжэтэ колхозһоо наукын хоёр кандидат: математик Базар Содномов, геолог Цэбэгдоржи Очиров гэгшэд ургажа гараа.

Хэды хүбүүд, басагадшье дээдэ һургуулитайб!

Тус колхозой хуушанай коммунист Цыбиков Сэнгэ гансаараа аяар 800 эрье хонидые атар тарганаар адуулжа ябаад, хонин бүриһөө 3,5 килограмм хайшалжа, шамайе баһал суурхуулна бэшэ аал?!

Ушхайтын гүүртын суута һаалишан Мэдэгмаа Цымпиловагай туйлалтань гайхамшаг лэ!

Иимэ халуун ажалай хаһада түрэл нютагайнгаа зүрхэнэй сохидолые шагнахадаа, трактористнууд болонхой Ким Цыбанов, Дондог Дугаров, Очир Тобоев, Бата Балжиров, Арсалан Дашицыренов гэгшэдтэй уулзахадаа, иимэ сэнхир үдэшэ яларан байһан түрэл нютагайнгаа ододые харахадаа, минии зосоо баярай долгин бурьялан, шүлэг болон далитана:

Тиимэл хадаа минии заяанда
Тэнгэри доро нангинши ходол.
Харанхы һүниин сэлгеэ
суурянда
Харьялан урдаа Хэжэнгын
гол...

А. Жамбалдоржиев.

Тайваниин хоолойн шадархи байдал тухай КНР-эй Гүрэнэй советэй премьер Чжоу Энь-лайн хэhэн мэдүүлгэ

ПЕКИН, сентябриин 6. (ТАСС). КНР-эй правительствын зүгhөө КНР-эй Гүрэнэй советэй премьер Чжоу Энь-лайн сентябриин 6-да хэhэн мэдүүлгые Синьхуа агентство дамжуулба. Мэдүүлгэ соо иигэжэ хэлэгдэнэ.

1958 оной сентябриин 4-дэ США-гэй Гүрэнэй секретарь Даллес США-гэй президент Эйзенхауэрай даалгабаряар мэдүүлгэ хэжэ, Тайваниин хоолойн шадар Хитадай Арадай Республикада эсэргүү эзэрхэг түримхэй ябуулгаяа бүри үргэдхэхэмнай, эндэ сэрэг дай үүсхэхэмнай гэжэ сэхэ занаад, США-гэй түгшүүрилтэ болгоhон эндэхи байдалые бүри шахардуу шанга болгожо, Алас Дурна зүгэй, бүхы дэлхэйн байдалда нилээд ехэ аюул тохёолдуулба. Энээнтэй дашарамдуулан, би Хитадай Арадай Республикын правительствын даалгабаряар иимэ удхатай мэдүүлгэ хэхэ байнаб:

1. Тайвань болон Пэнхуледао аралнууд үни сагhаа хойшо Хитадай газар мүн. Нэгэ үедэ эдэ аралнуудые Япон эзэмдэhэн байгаа. Тиигээд дэлхэйн хоёрдохи дайнай hүүлээр эдэ аралнууд Хитадта бусаагдаhан байна. Энэ газараа сүлөөлхэ гээшэ Хитадай дотоодын хэрэг мүн. Энэ—хитад арадай нангин, ойроо хүртэшэгүй эрхэ мүн. Тайваниин шадар боложо байгаа Хитадай граждан дайнда хабаадахагүйбди гэжэ США-гэй правительство нэгэтэ хуулита ёhоор мэдүүлhэн байна. Хэрбээ саашадаа США-гэй правительствын энэ мэдүүлгэеэ дабажа, сэрэгээр добтолоогүй hаань, Тайвань болон Пэнхуледао аралнууд үни хада сүлөөлэгдөөд, КНР-эй правительствын мэдэлдэ ороод байха бэлэй. Энэ буруушаахын аргагүй баримтые бүхы дэлхэйн олониитэ нэгэн дуугаар мэдэрээ.

2. Хитад арадай үни хада бута сохиhон, мүнөө Тайвань, Пэнхуледао аралнуудта шэбээлhэн чанкайшистнарые США-гэй зүгhөө дэмжэлгэ, Тайвань болон Пэнхуледао аралнуудые Холбоото Штадуудай сэрэгээрээ эзэмдэлгэ хуули буса ябуулга мүн. Энэ ябуулгаараа США Хитадай дотоодын хэрэгүүдтэ оролсожо, Хитадай газар, уhанда, эрхэ сүлөөдэ добтолно. Энэнь ООН-эй Уставта, уласхоорондын эрхын бүхы ёhо гуримуудта сэхэ зүришэнэ. США чанкайшистнар хоёрой хоорондо баталагдаhан ямаршье договор, энэ асуудалаар Америкын конгрессэй абаhан ямаршье шиидхэбэри хитад арадта ойроошье хүсэгүй, мүн США-гэй эзэрхэг түримхэй ябуулгые ойроошье зүбтүүлжэ шадахагүй, тииhээ тиитэрээ Тайваниин хоолойн шадар Холбоото Штадуудай зүгhөө эзэрхэг түримхэй ябуулга үргэдхэхэ шалтаг болохогүй байна.

3. Чанкайшистнарай дээрмэшэд США-гэй дэмжэлтээр Сямынь городой шадархи Цзиньмыньдао болон Фучжоу городой шадархи Мацзудаб аралнуудые, мүн эрье шадархи бусад аралнуудые үни удаан сагай туршада эзэмдэжэ, эндэhээ Хитадай гол газарта эсэргүү добтолгонуудые, хорото ябуулга эмхидхэнэ. Һүүлэй үедэ араб оронуудта США-гэй сэрэгээр ороhоной hүүлээр чанкайшистнарай дээрмэшэд убайгүй боложо, добтолгоёо, хорото ябуулгаяа түргэдхэбэ. Хитадай правительство чанкайшистнарай дээрмэшэдтэ эрид шанга сохилто үгэхэ, мүн эрье шадархи аралнуудта шэбээлhэн чанкайшистнарай сэрэгтэ добтолхо бүрин эрхэтэй. Гадаадын зүгhөө ямаршье хүсэнүүдэй оролсолго Хитадай эрхэ сүлөөдэ добтолhон гэмтэ ябуулга мүн. Гэбэшье, США Дунда Зүүн зүгтэ хэжэ байhан эзэрхэг түримхэй ябуулгаhаа бүхы дэлхэйн арадуудай анхаралые хадууруулха, Ливанhаа сэрэгээ гаргалгаяа унжагайруулха зорилгоор чанкайшистнарай хорото ябуулга хэжэ байhыень hамбаашалан, Тайваниин хоолойн шадар ехэ зэбсэгтэ хүсэ суглуулжа байна, тиигээд Тайваниин хоолойе Цзиньмыньдао Мацзудао болон эрье шадархи бусад аралнууд хүрэтэр эзэмдэхэмнай гэжэ сэхэ занана. Энэнь 600 миллион хүнтэй хитад арадта сэрэгээр добтолон орохомнай гэhэн заналта Алас Дурна зүгтэхи, бүхы дэлхэйдэхи амгалан байдалда нилээд ехэ аюул мүн.

4. Хитад арад Тайвань аралаа, мүн Пэнхуледао аралнуудые сүлөөлхөөр эрид шиидэнхэй. Тииhээ тиитэрээ Хитадай гол газарай дотор рой уhан дайдада оршодог Цзиньмыньдао, Мацзудао болон эрье шадархи бусад аралнууд дээрэhээ харин сэрэгэй аюул тохёолдуулжа байхые хитад арад миин хаража, эбсээд hуухагүй. США-гэй хэршье ехэ сэрэгээ суглуулжа, шангаар занабашье hаань, хитад арад ойройдоо айхагүй. Харин 600 миллион хүнтэй арад бүри ехээр зэбүүрхэжэ, Америкын булимтарагшадта эсэргүүсэн эсэс хүрэтэр үсэд шангаар тэмсэхээр улам шиидэхэ юм. Холбоото Штадууд Ливанhаа сэрэгээ мүнөө болотор гаргаагүй байхынгаа хажуугаар, Тайваниин хоолойн шадар дайнай шэнэ аюул дахин тохёолдуулба. Энэ ябуулга дээрэhээнь эб найрамдалда дуратай оронууд, бүхы дэлхэйн арадууд амгалан тайбан байдалые зорюута эбдэхэ зорилготой Америкын булимтарагшадай убайгүй бүдүүлиг дүрсые бүри элеэр хараба, мүн Америкын империализм хадаа Ази, Африка, Латин Америкэдэ боложо байгаа бүхы национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнүүдэй хорото муухай дайсан, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал тогтоохын түлөө хүдэлөөнэй хорото дайсан гэжэ бүри элеэр ойлгобо.

5. Эб найрамдалта гадаадынгаа политика ябуулан, Хитадай правительство ниитын элдэб системэтэй гүрэнүүдтэй 5 гол ёhонуудай үндэhөөр амгалан тайбанаар зэргэ оршон байхын түлөө, мүн уласхоорондын бүхы арсалдаата асуудалнуудые эбэй хэлсээгээр шиидхэхын түлөө эрид шууд тэмсэнэ. США-гэй зэбсэгтэ хүсэнэй Тайвань болон Пэнхуледао гэжэ Хитадай аралнуудые эзэмдэжэ, уласхоорондын харилсаанай эгээл элементарна ёhо гуримые бүдүүлигээр дабабашье hаань, Хитадай правительство Тайвань шадархи шанга байдалые зөөлэрүүлхэ, зайсуулха зорилгоор хэлсээ хэел гэжэ Америкын правительствода дурадхажал байгаа юм. КНР США хоёрой зүгhөө элшэн сайдуудайнь 1955 оной августhаа эхилэн хэлсээ хэжэ байха үедэ Хитадай тала иигэжэ нэгэнтэ бэшэ дурадхаhан байгаа: хоёр талынхид бэе бэеынгээ эрхэ сүлөөе, газар уhыень хүндэлhэнэй, бэе бэеынгээ дотоодын хэрэгүүдтэ оролсохогүй гэhэн үндэhөөр мэдүүлгэ хэжэ, Тайваниин шадарта хабаатай арсалдаае заналта хэнгүй, хүсэ хэрэглэнгүй хэлсээ хэжэ эбэй ёhоор шиидхэхээр бэлэн байhан тухайгаа мэдүүлэе гэжэ дурадхаа. Гэбэшье, сентябриин 4-дэ хэhэн мэдүүлгэ соогоо дурсагдаhан хэлсээнэй туйлагдаадүйдэ Хитад зэмэтэй юм гэжэ Даллесай мэдүүлбэшье hаань, имагтал США иимэ мэдүүлгэ хэхэhээ арсаhан байна. Тиихэhээ байтагай хожомынь США боложо байhан хэлсээе өөрынгөө зүгhөө болюулhан байгаа. Энэ хэлсээгээ хараалhан болзор соонь эхилэе гэhэн эрилтэ байгша оной июльдэ Хитадай правительствын табиhанай hүүлээр Америкын правительство саг болзор соонь энээндэнь харюусаагүйшье hаа, эсэстээ өөрынгөө элшэн сайдые хэлсээ хэхээр томилхо баатай болоо hэн. Мүнөө США-гэй правительство Хитадай газар болохо Тайвань шадарта хабаатай арсалдаае эбэй хэлсээ хэжэ шиидхэхээр бэлэн байhан тухайгаа мэдүүлбэ. Эб найрамдал тогтонижоруулха гэжэ дахин оролдолго гарган, Хитадай правительство хоёр гүрэнэй зүгhөө элшэн сайдуудай хэлсээ үргэлжэлүүлхээр бэлэн. Гэбэшье, иимэ хэлсээнэй үргэлжэлбэшье hаань, Хитадай Тайвань арал шадар США-гэй тохёолдуулhан дайнай аюул ойройдоо бага болохогүй. Америкын правительствын ябуулгань хэлэhэн үгэтэйнь олон ушарта алгасадаг гэhэн баримтые хараадаа абаад, мүн эзэрхэг түримхэй ябуулгаяа бүри үргэдхэхэ гэhэн зорилгоёо далдалхын тулада хэлсээ хэhэн хэбэртэй болодогыень хараадаа абаад, бүхы хитад арад, бүхы дэлхэйн эб найрамдалда дуратай арадууд Хитадай дотоодын хэрэгүүдтэ США-гэй оролсолгодо эсэргүү тэмсэлээ, Алас Дурна зүгэй, бүхы дэлхэйн амгалан байдалда тохёолдоhон аюулые зайсуулхын түлөө хэжэ байгаа тэмсэлээ багаханшье hулаpуулха ёhогүй.

6. Тайваниин хоолойн шадархи газар тушаа Хитад США хоёрой хоорондо бии байгаа уласхоорондын арсалдаан, мүн өөрынгөө газар сүлөөлхэ гэhэн хитад арадай дотоодын хэрэг гээшэ удха шэнжээрээ тад ондоо хоёр асуудал мүн. США энэ хоёр асуудалые ходо холихо, худхаха гэжэ оролдодог, тиигэжэ Хитадай хэрэгүүдтэ оролсоhоноо, эзэрхэг түримхэй ябуулга хэжэ байhанаа далдалха гэжэ оролдодог байна. Энэнь ойройдоо болоогүй ябуулга мүн. Хитад арад өөрынгөө газарые таатай зохид сагта сүлөөлхын тулада ямаршье хэмжээ абаха бүрин эрхэтэй, гадаадын гүрэнүүдэй зүгhөө өөрынгөө хэрэгүүдтэ оролсуулхагүй бүрин эрхэтэй. Хэрбээ Америкын правительство хитад арадай нэгэнтэ бэшэ хэhэн hануулгые яабашье тоонгүй, дэлхэйн арадуудай амгалан хүсэл эрмэлзэлгые тоонгүйгөөр, Хитадта добтолжо, хэрэгүүдтэнь оролсожо, хитад арадые дайнда татан оруулаа hаань энээнэйнь хүндэ хүшэр хойшолонгуудай түлөө Америкын правительство бүрин харюусаха ёhотой.

450 километр үндэртэ хүрэhэн Пестрая, Белянка гэжэ нохойнууд яг хаалтатай кабина соо hуугаад, ниидэжэ ябана.

ТАСС-эй фотохроника

ХИЛЫН СААНАҺАА

Хитадай гүрэнэй верховно зүблөөнэй заседани

ПЕКИН, сентябриин 6. (ТАСС). Синьхуа агентство иигэжэ дамжуулна:

Сентябриин 5-да Түрүүлэгшэ Мао Цзэ-дун гүрэнэй верховно зүблөөнэй 15-дахи заседани зарлаа. Түрүүлэгшэ Мао Цзэ-дун заседани дээрэ үгэ хэлэжэ, мүнөө үеын дотоодын, мүн гадаадын байдалай шэнжэлэл хэhэн байна.

Һүүлээрнь Хитадай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй политбюрогой болон секретариадай гэшүүн Тань Чжэнь-линь энэ жэлдэ орон дотор хүдөө ажахын үйлэдбэриин яажа хүгжөөгдэhэн тухай элидхэл хээ. Мүн байгша оной үбэл, ерэхэ хабар хүдөө ажахыда ямар хэмжээ-ябуулгануудай бэелүүлэгдэхэ тухай, арадай коммунанууд тушаа асуудалаар, арад зоной хамгаалгын хэрэгтэ хабаадаха тушаа асуудалаар, ариг сэбэр сахилгые hайжаруулха тушаа асуудалаар элидхэлшэ хэлээ.

Зүблөөн сентябриин 6-да хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлээ.

Франциин Коммунистическэ партиин ЦК-гэй Пленум

ПАРИЖ, сентябриин 6. (ТАСС). Парижай захын Женвилье гэжэ газарта Франциин Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум эхилбэ. «Политическэ байдал ба арад зоной асуултатай дашарамдуулан партиин бэелүүлхэ зорилго» гэhэн нэгэ асуудал Пленумэй зүбшэхэ зүйлдэ табигдана. Франциин Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй секретарь Жак Дюкло энэ асуудалаар элидхэл хээ.

Хитадта харьяата уhан тухай Хитадай правительствын декларациие Индонези hайшаана

ДЖАКАРТА, сентябриин 6. (ТАСС). Хитадта харьяата уhые 12 миль хүрэтэр үргэдхэхэ гэhэн КНР-эй правительствын шиидхэбэри «тон зүб абтаба» гэжэ Индонезиин Гадаадын хэрэгүүдэй министр Субандрио мэдүүлээ. Индонезиин правительство 1957 оной декабрьда нойнгоо харьяата уhые мүн миль хүрэтэр үргэдхэхэ тухай хэбэри абаhан юм гэжэ тэрэ лаа.

Хаммаршельд Дунда Зүүн зүгтэ байна

КАИР, сентябриин 6. (ТАСС). Сентябриин 6-най үглөөгүүр ООН-эй генеральна секретарь Хаммаршельд Каирhаа Иерусалим ниидэ.

Сентябриин 5-най үдэшэлэн Хаммаршельд ОАР-эй президент Насертай хоёрдохёо уулзаа. ОАР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Фавзи, президентын хэрэгүүдээр гүрэнэй министр Али Сабри гэгшэд хөөрэлдөөндэ хабаадаа.

Президенттэй уулзахынгаа тэ Хаммаршельд Араб орону лигиин генеральна секретарь дель Халек Хасунтай уулз удаан хөөрэлдөө. Араб орону лигидэшье, Нэгэдэмэл Нацану Организацидашье хабаатай далнуудые Хаммаршельдтэй шэн хэлсээбди гэжэ Хасуун лээ.

Даллесай мэдүүлгэ

ВАШИНГТОН, сентябриин 6. (ТАСС). СЕАТО-гэй байгуулагдаhаар 4 жэлэй ойтой дашарамдуулан, гүрэнэй секретарь Даллесай хэhэн мэдүүлгые гүрэнэй департамент толилбо. Хэнэйшье мэдэhээр, Хитадай Арадай Республикын хэрэгүүдтэ оролсохо политика ябуулхадаа, США сэрэгэй энэ бүлэглэлдэ түшэглэнэ. Өөрынгөө мэдүүлгэ соо Даллес энэ бүлэглэлые али болохоор магтаа.

«Уласхоорондын комму Зүүн Урда Азида сэрэг дай хэ наатай гэжэ мэдүүлээд, «СЕАТ рэгэй хамтын хэмжээ-ябуулг дые бэелүүлнэ» гэжэ Даллес лээ.

«Энэ хамтын хэмжээ-ябуулг дынь» Тайваниин хоолойдохи далтай холбоотой гэhэн асууд харюусахаhаа гүрэнэй департа тын түлөөлэгшэ Рип арсаа.

США Алас Дурна зүгтэ хорото ябуулга хэнэ

НЬЮ-ЙОРК, сентябриин 6. (ТАСС). Гуам арал дээрэ байдаг Америкын «Б-47» гэжэ реактивна бомбардировщигууд сүүдхын ямаршье сагта атомна бомбонуудые ашаад, ниидэхээр бэлэн байг гэhэн захиралта США-гэй стратегическэ авиациин командовани үгэбэ гэжэ мэдээсэгдэнэ.

Тайваниин шадар Америкын бомбардировщигууд байнаб асуудалда стратегическэ ави командованиин штаб-квартира рюусахаhаа арсаа гэжэ Юн Пресс Интернейшнл агент корреспондент мэдээсэбэ.

Уласхоорондын ШЭНЖЭЛЭЛ

Америкын империалистнуудай шэнэ үhэрилгэ буруу hүрэхэ

Америкын империалистнууд Хитадай Арадай Республикада эсэргүү шэглэлтэй шэнэ сэрэг дай Алас Дурна зүгтэ хэхэеэ бэлэдхэл үргэлжэлүүлhээр. Арадай Хитадай газарта тон дүтэхэнэ США-гэй ехэ ехэ зэбсэгтэ хүсэнүүд яаралтай түргөөр суглуулагдажал байна. Америкын дээдэ командованиин түлөөлэгшэд чанкайшистска нохосуудтаяа хамта КНР-тэ добтолхо түсэб яаран зохёоно. США-гэй сэрэгэй министр Бракер Чан Кай-ши болон тэрэнэй туhамаршадтай Тайвань дээрэ хэдэн зүблөө үнгэргөө. Тэрэнэй Тайваньhаа арилжа үрдеэдүй байтар, Америкын агаарай-сэрэгэй хүсэнэй начальнигай орлогшо Лимэй тиишэ ошоhон байна.

Алас Дурна зүгтэ сэрэг дайнда яаралтай түргөөр бэлэдхэхынгээ хажуугаар, США айхабтар шууяатай номнол хэнэ. Энээндэнь хэблэлhээ гадна сэрэгэй политическэ ажал-ябуулагшад хабаадана. Гүрэнэй секретарь Даллес болон Пентагоной түлөөлэгшэд арадай Хитадые сэхэ занана. Урдань США-гэй президент байhан Трумэн Тайвань хадаа «Америкын бэеэ хамгаалха линии гээшэ» гэжэ Америкын легионой съезд дээрэ хэлэhэн байна. Тиихэдэ «Нью-Йорк Геральд Трибюн» газетэ КНР-тэ «ехэ сэрэгээр» добтолон дары ороё гэжэ сэхэ табина. Хитадай шадархи аралнуудые, тэрэшэлэн чанкайшистнарай шэбээлээд байhан Тайвань аралые КНР-эй сүлөөлхэ гэhэн эрмэлзэлгыень шалтаг болгон, Хитадта добтолхо гэжэ Америкын булимтарагшад hанаашална.

Далда нюусагүйгөөр Хитадта добтолхо гэжэ бэлэдхэхэдээ, Америкын империалистнууд хэдэн зорилго дүүргэхэ хүсэлэнтэй. Тэдэнэр түбхын түрүүндэ, хурдан түргэнөөр, амжалтатайгаар хүгжэжэ байhан Хитадай Арадай Республикада шанга сохилто хэхэ hанаатай. Саашадань Алас Дурна зүгтэ шэнэ дайнай аюул тохёолдуулжа, энээгээрээ нефтиин монополинуудай Араб Зүүн зүгтэ түсэбөө бэелүүлхэдэнь туhа хүргэхэ, тусхайлбал, Америка, Англиин сэрэгые Ливан Иордани хоёрhоо гаргаха тухай ООН-эй Генеральна Ассамблейн шиидхэбэриие бэелүүлгэhээ хулжаха зорилготой. Мүн Алас Дурна зүгтэхи байдалай түгшүүрилэй шангадалга Америкын томо томо монополинуудта ехэ туhа хүргэхэ байна. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэр мүнөө боложо байгаа экономическа кризисhээ сэрэг дай хэжэ гараха hанаатай.

«1929 ондо ехэ кризисэй болоhонhоо хойшо үнгэрhэн 30 жэлэй туршада Америкын экономико дайндал бэлэдхэжэ байхадамнай гү, али дайнда хабаадажа байхадамнайл бүхы хүсөөрөө хүдэлдэг байгаа гэhэн баримтые арсажа болохо аал?» гэжэ «Нейшнл Гардиен» газетэдэ Калифорниhоо эльгээhэн бэшэг соогоо Эдвард Коттен асууна.

Мүнөө Америкын империалистнууд шэнэ дайнай галаар дахин наадажа эхилээ. Дайнай аюулай ойртоод байhан газарта оршодог оронууд, мүн бүхы дэлхэйн оронууд Америкын Алас Дурна зүгтэ дайн сэрэгэй бэлэдхэл сэхэ хэжэ байhые зэбүүрхэн буруушаана. Гүрэнэй элитэ ехэ ажал-ябуулагшад. Инди, Индонези, Япон, Бирма болон бусад олон ороной хэблэл «яажа байна гээшэбта, hэгээ орыт» гэжэ империалистнуудые уряална.

Хитадай Арадай Республикын экономиконшье, сэрэгэйншье хүсэн нилээд ехээр урган бэхижээ. КНР-ые гансал Азиин болон бүхы дэлхэйн арадууд хүсэл зорилгоороо дэмжэнэ бэшэ, харин дэлхэйн социалистическэ лагерь бүхы түгэс хүсэеэ хэрэглэн, Хитадые хамгаалхаар бэлэн. СССР Хитад хоёр таhаршагүй бата бэхи хани барисаатай. Тиимэhээ хэрэгтэй болоо hаань совет арад галзуурhан булимтарагшадые номгоруулхадань хитад аха дүүнэртээ туhалха гэжэ хэншье hэжэглэнэгүй. Энээниие Америкын олониитын түлөөлэгшэдшье ойлгожо, бэлэдхэжэ байhан хэрэгнай аюултайл, тэрэнээ болюулаял гэжэ засагаархидаа уряална. «Холбоото Штадуудай мүнөө сэрэг дайнда зорюута, далда нюусагүйгөөр бэлэдхэжэ байлгань дан бодомжогүй, дан аюултай лэ» гэжэ «Нью-Йорк Пост» газетэ бэшээ.

Хэрбээ США-гэй засагаархид энэ ухаатай үгэнүүдые дуулаагүй hаа, өөрынгөө бодолгүй тэнэг политикын гашуун үриие бүрин амсахань дамжаггүй.

Буу зэбсэг улам түргөөр бүтээхын тулада

Һаяхан Вашингтондо Америкын 85-дахи зарлалай конгрессэй сесси дүүрээ. Энэ сесси «түүхэдэ эгээл аша үрэтэй сесси байгаа» гэжэ «Уол-Стрит Джорнэл» газетэ бэшэhэн байна. Үнэхөөрөөшье, монополинуудай, нефть эзэмдэжэ байгшадай, США-гэй сэрэгэй промышленностиин эзэдэй эрилтые иимэ үгэ дуугүйгөөр, иимэ бардамаар хангаhан конгрессэй сесси хэзээшье урдань болоогүй хэбэртэй. Эдэл баядай эрилтээр үнгэрэгшэ жэлэй эхиндэ «Даллес-Эйзенхауэрэй түсэб» гэдэг баталагдаhан байна. Энэ түсэб Араб Зүүн зүгтэ Америкын добтолон орохо ябадал бэлэдхээ. Мүнөө жэлдэ урдань үзэгдөөгүй ехэ мүнгэн сэрэгэй бэлэдхэлдэ hомологдоо. Энэ мүнгэн ороной бюджедэй гурбанайнь хоёр хубиhаа үлүү болоо. Дайн сэрэгэй бэлэдхэлдэ Америкын конгресс 40 миллиард шахуу доллар hомолоо.

Америкын сэрэгые «ехэ дай» хэхээр бэлэн байлгаха зорилгоор США-гэй Оборонын министерствые хубилгаха гэhэн түсэбые Ливанда Америкын сэрэгэй бууhанай hүүлээр конгресс hайшааhан байна. Мүн гражданска оборонын гуримые хубилгаха, термоядерна буу зэбсэг бүтээхынь тулада НАТО-гэй гэшүүн оронуудта мэдээсэл, материалнуудые үгэхэ тухай хэдэн хуулинууд абтаа.

Иимэ ехэ мүнгэ зөөри, хүсэ гарган буу зэбсэг улам түргэнөөр бүтээхэ гэжэ шиидхэхэдээ, конгресс манай үеын шухалын шухала асуудал болохо—ядерна буу зэбсэгэй туршалга болюулха тухай асуудалда анхаралаа хандуулhанай хэрэггүй гэжэ тоолоо. Мүн ажал хүдэлмэригүй болошоhон олон миллион хүдэлмэришэдтэ, ядаралта байдалда ороhон фермернүүдтэ туhаламжа үзүүлхэ, хүн зоной hуралсал, элүүрые хамгаалха хэрэг hайжаруулха, юумэнэй улам ургажа байгаа сэнгые тогтоохо гэхэ мэтэ доторой мүн лэ айхабтар шухала асуудалнууд конгрессын анхаралда ороогүй. Гэхэтэй хамта, мүнөө ороной дүрбэдэхи бүлэ бүхэн ажал хүдэлмэригүй бололгоhоо хохидоод байна. Тэрэшэлэн байра байдал бариха, арад зоной бусад хойшолуулагдашагүй олон хэрэглэмжые хангаха мүнгэ конгрессэй олохо аргагүй байба.

Тиихэhээ байтагай арад зоной ажабайдалые бүри доройтуулан муудхааха хуулинууд абтаа. мернүүдэй бүтээhэн хүдөө аж продуктнуудые худалдан сэнгые бүри бага болгохо гэhэ ли абтаа. Энээнhээ боложо, ядуу фермернүүд улам түргөө сорžо, хүдөө ажахын томо корпорацинуууд улам баяжаха той юм. Эдэ корпорацинууд мернүүдhээ хүдөө ажахын продуктнуудые үнэгүй сэнгээ далдан абана. Гэбэшье, го hуудаг хүнүүд харин эдэ про нуудые үдэр ерэхэ бүри үнэтэй абадаг боложо байха юм. Хо родой ажалшад улам яда байдалда ороно. Тиин гэhээнь ха-консервын 4 ехэ комбина бэр олзо 1952—1956 онуудай шада дунда зэргээр 121 проце дээшэлээ. Һүнэй гурбан томо мэнүүдэй сэбэр олзонь 55 пр тээр дээшэлээ. Харин тии фермерэй бүлын олзо доход зэргээр 600 доллароор доош Иигэжэ монополинууд өөр правительствын, конгрессэй ламжаар фермер болон го hуудаг ажалшадай хүзүүн баяжажа байна.

Дайн сэрэгтэ бэлэдхэхэ Америкын гадаадын политика арад зондо харша дотоодын политика Америкын арад зон ри ядаралта муу байдал гэжэ эгээлэй американец улам наар ойлгодог боложо байна.

И. ЛАПИЦКИЙ

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26 Телефоны редакции: редактора 46-32, зам редактора—32-74, отв секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35.14, культуры и быта — 34.05, писем трудящихся и переводов—24.74, корректорская—32.67, бухгалтерия—37.32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00833. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 4653.